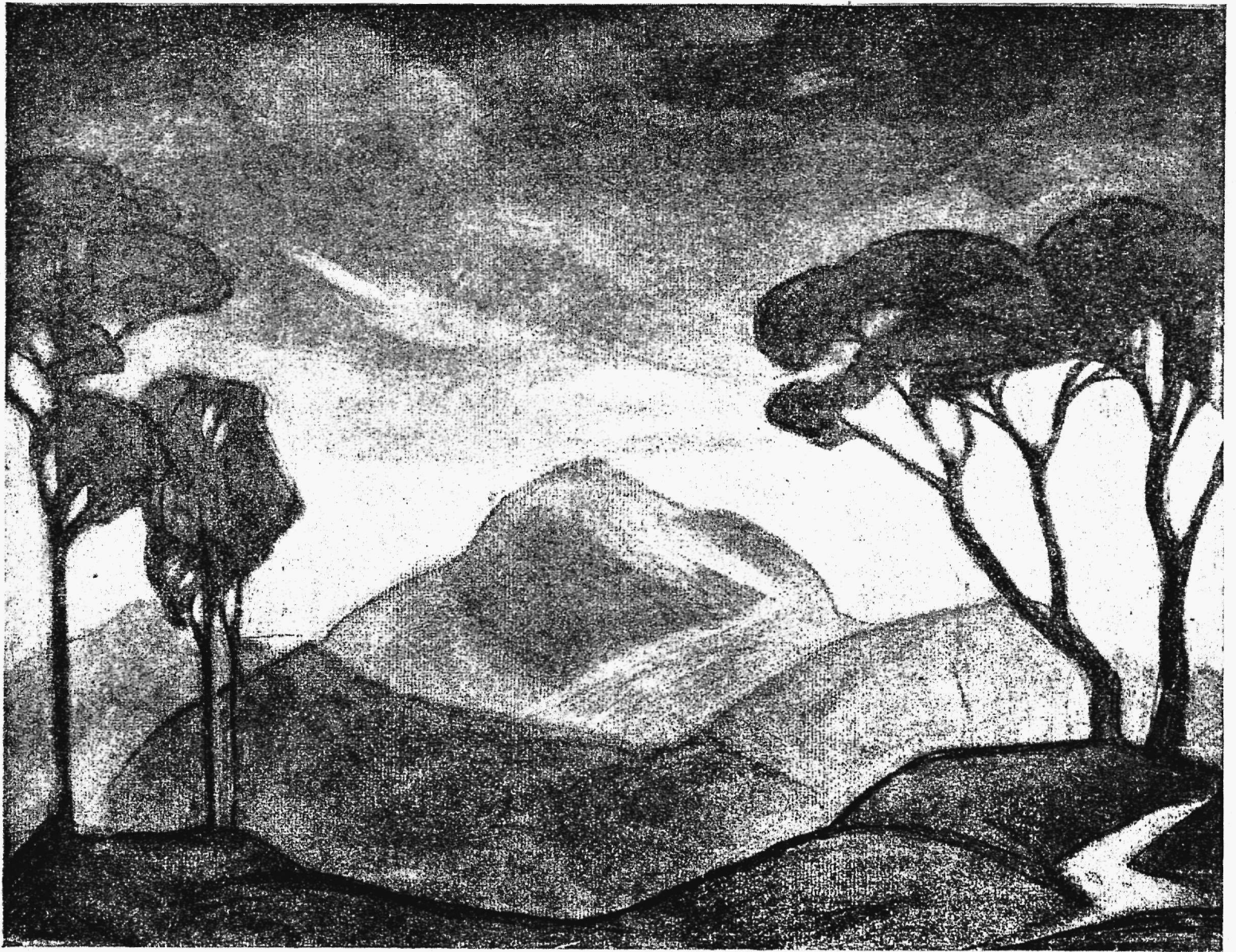

AGW

Nr. 5

2. Weebr. 1923

Tallinna Eesti Kirjastus-Uhisus («Päevaleht»)

Kõige suurem graafikatööstus Eestis

Kõige uuemate tehniliste võimalustega sisseseatud

trükikoda

Kõige suuremad ja täielikumad rotatsioon-
masinad, kiirpressid ja ladumismasinad. Kõige
- - mitmekesisem valik trükivahendeid j. n. e. - -

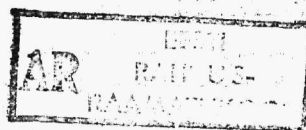
Kõige täielikum, moodsate abinõudega töötav

tsinkograafia

valmistab võrdlemata hästi, kõige kiiremini ja
korralikult kõiksugu graafilisi töid ja võib sellel alal
oma täiesti uue sisseseade tõttu paremate välja-
maa sellekohaste ettevõtetele julgesti võistelda

Litograafia

Töö kõige kiirem ja korralikum!!!
!!! Hinnad kõige mõõdukamad !!!

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

I AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2
TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄIVIL 1-2

„TERVE VAIM TERVES KEHAS.“

ED. HUBEL.

Spordi pärast on ajumeeste ja musklike vahel vaieldud tekkinud. Põhjust selleks on uus haridusminister andnud, kes spordimehed teadlaste, kunstnikkude ja kirjanikkudega ühesarnasteks «loovateks» tegelasteks tunnustas. Naagu teadlased, kunstnikud ja kirjanikud, nii võivad ja peavad ka sportlased, kes «loovad» tööd teevad ja «andekusi» avaldavad, kes «rahvuslikku» sporti edendavad, tööstipendiumi saama ja viimaks paiukit. Nii arvab uus haridusminister.

Ei herra Veidermann selles asjas lähevat seletust pole annud, siis paistab tema arvamine esite natuke veider olevat.

Kõigil, kes spordi üle vähegi mõelnud, peaks selge olema, et «rahvuslikku» sporti ei ole, et see ala internatsionaalne on. Jalgpalli löövad kõik rahvad, jooksevad samuti kõik, hüppamist, odaviskamist, ujumist ega maadlemist ei maksa kellegi rahva omaks, «rahvuslikuks» spordiks pidama hakata. Mõnede seletuse järele olla meil siiski mõned «rahvuslikud» spordi harud, nagu näit. sülitsimaadlus; aga teiste arvamiste järele olla ainult jalatahapane maadluse juures täiesti eestilik, rahvuslik. Aga maksaks selle kultiveerimise eest kellelegi tööstipendiumi andma hakata!

Edasi: mis on «loov» töö spordi alal? Loovaks tööks nimetame aineliste või vaimliste väärtuste loomise. Raske on spordialalt «loovad» tööd leida. Kas võime jalgpalli löömist, ketase või odapildumist, hüppamist, jooksmist, maadlemist, tõst-

mist, tõukamist, vehklemist või poksimist loovaks tööks nimetada? Sportlane vastab — ja vist herra Veidermann ühes temaga — võime küll! Meie aega julgeme selle juures kahelda. Nii kasulik kui ka otstarbekohane ja mõõdukalt tarvitatud motioon, kehaliigutus ka ei ole, teda võib sama vähe «loovaks» tööks nimetada kui näit. kätepesemist.

Võib olla peetakse sportlaste hulgas ja haminis «loovaks» tööks spordi alal rekordide võtmist. Kas see ongi vahest uute väärtuste «loomine»? Loodus armastab aegajalt nalja teha ja laseb viiejalaõa vasika sündida. Samuti õnnestab ta aegajalt mõnd inimlast erakordsete tugevate jalgaõadega. See võib siis jooksmises või hüppamises üleilmalisi rekorde võtta. Aga lisab see midagi inimkonna kultuurile juure, kui keegi mõne sentimeetri senistele kõrgusrekordidele juure lisab või mõne sekundi võrra kümned kilomeetrid kiiremini ära jookseb? Väga naiivne on ka rahvuslist au ja kuulsust spordimeeste läbi tõsta katsuda. Suure hulga, massi seas võib ju mõne rahva nimi spordimeeste kaudu tuntuks saada, aga kellel vähegi arusaamist kultuurist, see ei hakka rekordivõtjate järele rahvaid ega nende kultuuripinda hindama. Kõige kurvem oleks kui meil haridusministeerium tahaks Eesti nime ja Eesti kultuuripinda spordi kaudu maailmale tutvustama hakata. Loodus teigi nalja ja õnnestas mõnd neegrit tugeva muskulatuuriõga. Ja see neeger lõi spordi

alal võisteldes kõige kõrgema kultuurirahva esitajal, prantslasel Carpentier'l nina lõmmi, mõne hamba sisse ja sirutas tema viimaks poolsumult areenale. Kas meie sellepärast neegrikultuuri kõrgemalt hindama hakkame? Või Prantsuse kultuuri madalamalt? Nii võib kusaõilt Tasmaaniast keegi hüppaja tulla, kes kõik eurooplased taha jätab, bushmeenide hulgas võib jooksja leiduda, kes Kolehmaineni kaugemale maha jätab; aga sellest ei tee keegi valejäreldusi kultuuride kohta. Ja kui ka tuhanded või sajatuhandet suuri rekordimehi vaatama formavad, nende nimed suust suhu käivad ja nende pildid ajalehtede veergusid ehivad, sellepärast ei või nende «tegevust» veel «loovaks» tööks pidada või «andekuse» avaldamiseks. Kahilemata olid Siki ja Dempsey viimastel aastatel ilma kuulsamad spordimehed, aga vaevalt mõtleb selle riigi haridusministeerium, kust nad pärit, neile hammaste sisselõõmimise või nina lõõõrõõmimise eest «lõõstipendiumi» andma hakata. Ainult meil tihakse sarnaste kavatsusteaga esineda.

Mitmed spordiharud on lausa absurdseks, mõttetuks muutunud. Nii näituseks marathoni jook. Greekas oli mõnikord tarvilik jala kiiresti sõnumid viia, pikka maad ühe puhuga ära käia või jooksta. Aga nüüd ei ole enam küll kunagi tarvis 40 versta jooksta. Selle maa käib jalgratas, auto, tsiklett, lennumasin kümned korrad kiiremini ära. Nii pika maa jooksmine on tervisele, iseäranis südamele lausa kahjulik.

Ometi peaks igasugune sport nimelt kehalist tervist edendama, eks ole?

Aga sõja puhul! hüüavad ehk sportlased vahele. Praeguses ja veel enam tulevikusõjas otsustab tehnika ja kõlbline jõud mitte füüsiline. On ka õiguspärast alati ennemgi otsustanud. Kui käsitsivõitlus ikka harvemaks jääb, kui suurtükid, kuulipildujad, lennumasinad, tankid ja kihvtiised gaasid tarvitusel ja neid ikka ja alatasa kõige kiiremas tempos täiendatakse, mis tähendab niisugusel korral veel musklijõud ja jalgade väledus. Isegi põgenemisel ei aita see kuigi palju.

Aga võib olla ei mõtlegi hamin rekordi võitjatele, hüppajatele, kiirjalgadele, raudrusikameestele ja teistele sarnastele, «loova töö» eest stipendiumi anda, vaid neile, kes otstarbekohast, ratsionaalset võimlemist rahva seas kultiveerivad, selle tarviduse ja kasulikkuse heaks selgitustööd teevad, ühe sõnaga, kes võimlemist õpe-

favad. Kes need oleksid? Spordi, võimlemise õpetajad ja instruktorid, ei muud keegi. Igatahes mitte rekordiõngitsejad, sest need ei ole harilikult vaimliselt nõnda palju arenenud, et õpetajaiks kõlbaksid. Spordi õpetajad oleksid aga samati palgalised kui muusika-, käsitöö- või majapidamise-õpetajad koolides.

Ka instruktorite instituut ei ole meil fundamata. Juba mõnda aega on meil näit.: põllutöö- ja karjakasvatamise-, karskuse- ja muud instruktorid tegutsemas. Neil ei ole kunagi tarvidust olnud erilise toetusseaduse järele. Mis aga spordi ala «teadlastesse» puutub, siis ei ole sporditeadust olemas; viimase sõna ütleb siin ikka arsti-teadus.

Sellega jõuamegi papaõõliselt korratava üteluse juure: terve vaim terves kehas. Selle klassilise kilbi taha katsuvad iseäranis spordimehed pugeda. Aeg oleks ka klassilisi sõnu mõeldes tarvitada. «Terve vaim terves kehas» jäägu ideaaliks, aga et ta selleks jääda võiks, tuleks sport, võimlemine mõttetust rekordituhinast vabastada. Lastagu ometi kord kõik maailma suuremate rekordide võitjad — hüppajad, pildujad, tõukajad, tõstjad, maadlejad ja marathoni jooksjad arsiliselt kõigekülgselt läbi vaadata ja avaldatagu andmeid selle kohta. Need oleksid vist väga üllatavad, sest teatavasti on pea kõigil rekordimeestel vähemalt süda haige ehk haiglane. Aga vähe sellest. Veel peaks kõik spordimehed ka vaimlisele eksamineerimisele võetama, et teada saada, kas nende vaimline arenemine kehalisele vastab, kas nende terves kehas ka tõesti terve vaim asetseb. Sest ainult kehaliselt arenenud inimene, nii «vormis» kui ta ka ei ole, on praegusel ajal haletsemisväärilik olevus. Vanade klassikarahvaste ideaal oli nimelt keha ja vaimu harmooniilik arendamine. Selle poolest tahaksime ja peaksime nende jälgis käima. Nüüd aga arendavad spordimehed erilisel ainult keha ja tahavad endid terve inimese ideaalina esitada. Vaim näib neil üldse arenemata olevat. Sarnane inimene peaks häbenema enese kohta tunnistada, et tema klassikalise reegli nõudeid täidab. Määratagu kümnevõisflus, kus viis nummert on vaimliselt, viis kehaliselt alalt. Näidaku üks spordimees, et temal jalgade, käte ja teiste lihaste kõrval ka kõik vaimlised võimed erilisel arendatud on, siis alles maksab tema kohta ütelus: Mens sana in corpore sano; enne mitte.

Meie ei räägi poolt sõna keha eest

ratsionaalse hoolitsemise, keha arendamise, ei ka võimlemise ja spordi vastu, kui sellest kõik liialdus eemale jääb, kui see ainult abinõuks on, et keha ja vaimu võiks värske hoida loova töö jaoks: kui keha arendamisega kõrvuti ka vaimline arendamine käib, mitte sammugi taha jäädes. Niipea kui aega sport kellelegi «spordiks» muutub, kui teda ennast «loo-

vaks tööks» tahetakse tunnistada ja vaimlise loominguuga sarnastada ja toetamise suhtes ühtlustada, siis on selge, et selle kavatsuse juures liig vähe aju on tarvitatud.

Märkus. Selles «Ao» numbris leiavad lugejad Prantsusmaal toimendatud ankeedi, mis siin lühidalt küsitatud spordiküsimust selgitada aitab.

B. Tomasbergi (†) sullejoonistus.

MEREMEES JAKOB.

KROAATIA KIRJANIKU MATIJA LISIČARI NOVELL.

Kivisõe koormaga jättis aurik Cardiff'i sadama ja tüüris välja laiale merele.

Tuul — tahaks ennem ütelda, mere hingamine — valdas meid eestpoolt ja lained kerkisid ühetasase rütmiga, nagu kangelase rind, mis vaimustusest soe. Tantsides libises üle voogude uhke „Edasi“, harutades enese järele piimvalget paelarulli. Kaugele selja taha kadus Inglismaa rand, sarnanedes pikale uduviirule, mida loojamineva päikese kiired jagasid tükkideks ja mis eemalt näisid kitsaste kirjude elbetena.

Kaks kajakat, kes meid sadamast saadik võidulennul olid saatnud, kord laeva ees, kord järel, üksteisest ettelennata püüdes, tõstsid nüüd paar korda kisa, otsekui jättes meid seega merejumala hoolde — ja pöörsid maa poole tagasi.

See on silmapilk, kus meremees kõigest südamest tervitab sinist veevälja oma ees. Nõnda tervitavad üksteist kaks vägimeest, enne kui nad võitlust alustavad. Niisugusel silmapilgul valdab meremeest tunne, nagu võiks olla inimesel, kes kaua on pidanud viibima võõraste hulgas ja nüüd korruga ennast omaste keskel leiab. Seal eietatakse siis õige mõnusalts jutulõnga, seal kibendavad elavad naljad, mis aga seltskonna naljahamba omadest niivõrd erinevad, kui erineb kõva lõunatuule puhumisel puutüve ümber tekkinud sool sest soolast, mida on täis element, milles meremees elab.

„Biskaja lahes saame veeretamist tunda,“ sõnas tüürimehe abi, vaadates lõunapoolt, kuna ta tusase näoga üle parda merde sülitas ja ise

sealjuures tähpanelikult kaarti mõõtis. See oli suure kasvuga ja tugeva kondiga mees Brazza saarelt. Tihe, kuid lühike must habe, sügavad kortsud otsaesisel, silmade all ja suu ümber andsid sellele näole ilme, kui oleks teda kuulsa meistri osav käsi kõvast tumedast marmorist voolinud.

Tüürimehe abi vihkas, nagu enamasti kõik vanad meremehed, igasuguseid aurulaevu üldse. Mitte, et ta oleks lapsiku kiindumusega armastanud vana seltsi laevu, vaid see sündis puht praktilistel põhjustel. Purjek nõuab oma teenistuseks täisverd meremehi nii sünni kui tõu poolest, kuna aurik võib leppida igasuguse rämpsuga, sagedasti inimestega, kellel teadagi

teda kunagi piibuta, see oli aga niivõrd lühike, et vaevalt ulatas nina all tossama. Sellest tuli, et Stephan ühtelugu aevastas, mis peale ta heal tujul alati ise enesele „tervist“ soovis.

„Aurikule on hädaohtlik iga tuul, purjekale aga vaevalt mingisugune. Kuulake, mis meile Marmara merel kord juhtus“, algas vanem laevamees Nikola, kuna ta pikka terasköit kokku keris, mis töö juures teised kaks talle abiks olid.

„Ma olin tol ajal alles noor poiss kapten Greguric'i „Vila“ peal. Kuri ilm tabas meid Dardanellides laevaninast. Hädavaevalt ronisime edasi, just nagu kärbes pigis. Parajasti ujub meist mööda üks Inglise aurik — siis

B. Tomasbergi (†) sulejoonistus.

ei tarvitse, et merevesi on soolane, kes aga sellest hoolimata meremeeste ja nende laste käest ära kisuvad sellegi kõva „seitsme koorikuga“ leiva. Kui nüüd aegajalt mõni järeljäänud brigg ehk teine purjek silmapiirile ilmub, siis kogunevad laevamehed salkades kokku, harutavad isekeskis siia-sinna, missugusele rahvusele laev küll võiks kuuluda ja soovivad talle rõõmsalt õnnelikku sõitu. Nõnda rõõmustab beduiin Sahaara kõrbes, kaugelt silmates palmipuu kõrget suursugust latva.

„Olgu torm, või tuulevaikus, Biskaja või Lyon, meile on see täiesti ükskõik. Tänapäeval sõidame tuul taskus“, ütles Stephan, kõige elavam teiste seltsimeeste seas. Tema heasüdamlises, siledaks püगतud näos oli tähelnemismäärt ta pikk terav nina, mis, nagu vanade galeerlaevade nokk esile tungis. Ma ei näinud

olid nad veel haruldased, — sõidab suure õhinaga ette ja meie näeme, kuidas inglased meie rabelemise üle naeravad. Üks neist haarab köietüki ja hüüab, seda meie poole ulatades: „Rope, Jimmy!“ („Võta köis, vennas!“), otsekui tahaks nad meid enese järel köide võtta. Ha, kui ma siis ta kõri kallale oleks pääsenud! — Suure vaevaga võitlesime merekitsusest läbi. Marmaral puhub meile Greeka-tuul vastu laeva külge; kaugel silmapiiril näeme veel inglasi, aga ta suits ei liigu paigast.

„Nüüd, lapsed, käed külge!“ hüüab kapten, „aitame täna oma „Vila“ võidule. Minu sõna selle peale, et kui me nüüd inglastest mööda saame, siis ma teid kõiki Konstantinoopoli jõudes viinavaatidesse ära uputan.“ Ei siis muud, kui meie purjede kallale ja kapten tüürile.

„Vila“ galeerib, kui oleks ta kildudeks pu-

runemas. Lihaksed, need raksuvad ja kõrvus vuhiseb. Tuul on meile päri..."

"Hoia ennast, va vader", pookis tüürimehe abi siin kohal vahele. Ta jättis töö seisma, pigistas käed rusikatesse, litsus hambad kõvasti kokku ja ajas silmad pärani, kui oleks kõik ta elu ja vara „Vila“ sisse pandud. Ka Stephan oli oma töö katkestanud ning mõlemad isegi suitsetamise unustanud.

Nikola jutustab edasi:

"Jõuab inglane Erikliidia juure, oleme meie Peristeri juures, jõuab inglane Utshkmakdere juure, oleme meie Ganose juures; jõuab inglane Rodosto juure. on „Vila“ ka Rodosto juures. Kapten pöörab tüüri, ja, nagu vallatu tü-

Kuna nad nii töötades läinud aegu meele tuletasid, oli juba videvik kätte jõudnud.

Auriku teisel poolel töötas üsna üksinda kõige noorem laevamees Jakob. Hooletult oma ette vilistades, köitis ta täistopitud kanadepuuri raudlati külge kinni.

Jakob, niisama Nikolagi, olid pärit Veglia saarelt. Must, kaunis pikk sassis juuks ulatas väikse madruse mütsi alt üle otsaesise pea-aegu tihedate kulmudeni. Ta selgetes mustades silmades helkis sina, otsekui peegeldaks end meri siledal eedenipuu pinnal. Tugeva nina ja paksude huulte vahel harunes mõlemile poole keskmiselt tihe must mokahabe, mida Jakob allapidi keerutas. Ta oli vähe üle

B. Tomasbergi (†) sulejoonistus.

tarlaps ringtantsul, lippab „Vila“ inglasest mööda. Mina võtan kõie ja näitan seda teisele poole: „Rope, Jimmy!“

Kui Nikola lõpetas, seisid teised kaks nii tõsiselt paigal, kui saadaksid nad „Vila“t vaimus ta edaspidisel tormilennul.

Juba kakskümmend aastat kõdunevad „Vila“ jäänused Gravoso vanas dokis; lastena mängisime ta seinte vahel peitemängu.“

„Noh, kas joodi siis selle peale?“ katkestas vaikust Stephan.

„Ja veel kuidas! Joodi, tühjendati kõri kaudu ja joodi jälle!“ vastas Nikola iseteadvalt.

„Nõnda on see Ragusa kapten! Kui asi puutub meremehe au, siis on ta valmis kaalu peale panema nii hästi hinge kui rahakotti; muidu aga on ta võrdlemata kitsipung“, ütles tüürimehe abi asudes uuesti toimetust jätkama.

kolmekümne aasta vana, ühe sõnaga meremees, nagu teist tema sarnast otsida. Töö läks ta käes ladusalt nagu laul. Mis Jakob kord kinni köitis, see oli laevaga kui kokku kasvanud; ei seda kiskunud enam lahti merevoodki! —

Igal laupäeval ajas ta habet ja pesi igal kolmandal päeval pesu. Sellepärast oli tema midagi puhast, nooruslik-avväärilist. Nagu kõik meremehed, oli ka Jakob uhke oma meremehe tubliduse peale. Nad kõik tunnistavad üksteise südidust ja niikaua kui see kestab, on meremehed vennad. Kui aga juhtub keegi midagi lausuma, mis lubab teise tubliduse juures kahelda, siis on sõprus nende vahel igavesti maha maetud. Igas meremehes, kes ju inimeste hulgast esimeses järjes mehe nime ära teeninud, peitub selle uhkuse all midagi naiselikku.

Nikola, kes vähe närvilik — meremeeste seas harva ettetulev nähtus — oli kord kurjaks saades ütelnud, Jakob oleks õieti pidanud koju jääma ja põldu harima. Ei ole võimalik meremehele suuremat teotust osaks saada lasta, kui talle öelda, et ta põlluküндjaks kõlbab. Tema peab põllutöölist kõige madalamaks olevuks maa peal.

Sest möödus kolm kuud. Mitte üht sõnaketki polnud mõlemad isekeskis vahetanud. Nikola kahetses oma ütelist, kuid ta ei julgenud teisele kätt pakkuda. Jakob võiks seda ehk tagasi lükata, ja siis — hoidku jumal — võib veri voolata.

Sagedasti panin ma oma mõlemad käed Jakobi suure, kõva ja palava rusika sisse, milles tundus nii varjulik, ja palusin teda ära leppida.

„Ei, ei, sior, minu isa ei künnud ka maad, vaid uppus Lyon'i juures“, ütles mulle sarnasel puhul kord Jakob kuningliku uhkusega.

„Aga mis ütleb selle kohta jumal?“ küsisin mina.

„Ma ei taha pühaks saada“, vastas mees ja ta silmis välgatasid kaks tulukest, milledel ei olnud igatahes mingisugust sarnadust pühadusega.

Esiolgul uuris ikka Nikola:

„Kuidas on, sior, kas ta tahab . . . ?“ Pärast jättis ka tema seda.

* * *

Cardiff'ist oli laevale tulnud keegi inglane, sama kaubamaja rikas agent, kelle söed olid meie laeval koormaks. Need viis päeva, mis meie lahtisel merel viibisime, ei tulnud ta omast kajutist väljagi. Laevateenija valmistas talle igapäev kaks kana ja kandis söögi alla, kuna ta tee teda meie juurest mööda viis. Harilikult jätsime siis töö pooleli, kogusime end — tööriistad käes — teenija ümber ja nuusutasime ülemeelselt taldriku kallal. Kui oleks üksainuski meie valjusti avaldatud soovidest, inglase söögiisu suhtes, Jumala kõrvu ulatanud, ei siis oleks kukel kanadepuuris nii pea tarvis läinud omi kanu taga leinata. Stephani julgus läks ühel päeval nii kaugemale, et ta oma pesemata sõrmed vaagnasse pistis ja sealt ilusa kanajala ära näppas. Teenijale aga ütles ta, see võida inglasele puhtast südamest üles tunnistada: „Stipan, õiglane nahk, olevat kanajala laenuks võtnud ja tasuvat seda arvatavasti juba õhtuks.“ Teenija tõstis esmalt kisa, kui aga tüürimehe abi teda korra oma suure saapa ninaga oli tutvustanud, jooksis ta tuhatnelja minema.

Lyonis võttis meid vastu lionade. See pole meie bora, mis kusagil sinise mere laial väljal tõuseb ja rannale lähenedes ikka tugevneb ja tugevneb, kuni ta end vägeva kohisemisega

Quarnero randa puurib ja vastu Velebit järske kaldaid peksab. Lyonade: see on hispaanlaste salakavalus läbiimbunud prantslaste teravmeelusega. Vahest on ta vagane, kui tahaks uskuma panna, et tal ei ole mingit kurja kavatsust, sealsamas aga — sa ei teagi õieti kuidas ehk mispärast — puhub ta, et kõike koost lahti kiskuda. Ja silmapilgu pärast on ta jällegi vaikne.

Aurik rühib edasi vaevalt kolm penikoormat tunnis. Nüüd kargab ta üles, ikka valvel olles, et tabada ja enese alla suruda lähenevat lainet; nüüd vajub ta sügavusse, kui tahaks põhja puudutada. Vasturääkimist ei ole: meie „Edasi“ peab vahvalt vastu, kui tunneks ta oma kohust. On ju tema hoolde usaldatud 3000 tonni süsi, kahekümnepealine laevameeskond ja üks inglane.

* * *

Kapten oli käskinud üles tõmmata päramasti alumist purje (missugune leidub ka aurikutel), et seega ära hoida liig suurt vintsutust. Jakob, kui kõige noorem laeva meeskonnas, pidi ronima masti, et lahti päästa seal olevaid köisi ja meie hoidsime all purjeköit. Sel silmapilgul lõi hirmsast tuulehoost kihutatud vägev voog vastu meie laeva. Keegi ei lausunud sõna, ainult kirju laeva koer kargas ligi ja hulus hundiviisil mere poole. Kui juhtub, et laeva koer mere peale haugub, siis ei ole midagi head loota.

Samal ajal hüüdis tüürimees: „Jakob, hoia ennast, jumala pärast, tugevasti kinni!“

Ma vaatasin üksisilmi masti peale. Jakob hoidis ühe käega kinni ülemisest nõõri otsast, alumine oli katkenud; teise käega püüdis ta tabada nõõri, mis oli enne olnud kinnitatud katkenud tüki külge, nüüd aga vabalt sinna poole jooksis, kuhu laev kaldus. Jakob hõljus kõrges, vahest laeva pahema, vahest parema poole, vahest meie peade kohal. Meie kõik valgusime laiali.

Kapten oli komandosillalt näinud nõõritüki otsas rippuvat Jakobit; kohkudes pööras ta end kõrvale ja haaras mõlemi käega peast kinni.

Aga, mis see siis on? Seal oli ka meie inglane juhtumisi üles tulnud — esimest korda selle aja sees, kus meie lahtisel merel viibisime — ja kui ta oli märganud inimest, kes seal üleval rippudes elu ja surma vahel võitles, siis — võtab ta piibu suust, istub minu lähedale maha ja vahib nähtust.

Ma kuulsin teda ütlevat: „Splendid!“ (suurepärase!).

Sedasama sõna oli ütelnud Wellington, kui ta kõrgustikult alla vaadates nägi Bonaparti maha notivat ta saledad sinised maakaitseväe-

lased... Splendid! Minul tarretab veri soon-tes, aga moodne roomlane istub minu kõrval ja lõbustab ennast. Temale on „Edasi“ ainult tükk pronksi, tükk vanaaegist kolosseumi.

„Mis te' hirmutate mind, teie seal all!“ kostis ülevalt Jakobi rahulik, jahe hääl, mis meile sedamaid jälle julgust tagasi andis. Tüürimees jooksis masti juure, et talle kuidagi abiks olla. Vahepeal oli Jakob ise ennast hädast aidanud. Ta laskis lahti nõõriotsa, millest kinni hoidis, pütüdis siis kukkudes ülemise purjeraa ja hakkas vilistades, nagu poleks midagi juhtunud, purje lahti päästma.

* * *

„Ta nimi on Peeter“, seletas mulle Jakob tähtsalt. „Elusalt ei ole ma teda veel näinud,“ lisas ta rõhutades juure.

Pildil vaatasid ema silmad alla poja peale ja Peetri suured mustad silmad olid pärani avatud, kui tahaks nad kaugustest läbi tungida, et esimest korda näha oma isa.

„Sa oled õnnelik, Jakob!“ ütlesin ma rõõmsalt tujul.

„Õnnelik, õnnelik!“ sõnas Jakob ning masti juure karates, võttis ta selle ümbert mõlemi käega kinni, kaisutas ja suudles seda kolm korda, sosistades: „Minu Evita, minu süda!“

Kui ma Jakobile pildi tagasi andsin, pani

Trotski peab kõnet III internatsionaali kongressil Moskvast.

Jakob oli abielus, Cardiffis oli ta saanud oma perekonna päevapildi ja oli mind pühaliku tõsise häälega kutsunud oma juure, et seda mulle nelja silma all näidata. Ta pühkis oma mustad käed pükste külge, pistis siis parema käe põue ja tõi sealt nähtavale päevapildi, mida uhke naeratusega minu poole ulatas, hoides seda lahtisel peol, nagu mõnd püha mälestust.

„See on minu perekond.“

Rannamaa elanikkude tüüpi naisterahvas lihtsas tumedas kleidis, valge kaelarätikuga ja pruuni pearätikuga hoidis paremas hõlmas umbes viieaastast tüdrukukest ja pahemas — arvata kaheaastast pojakest.

ta selle uuesti peo peale ning vaatles tähepaelikult, pead keerates vahest ühele, vahest teisele poole. Viimaks peitis ta pildi põue tagasi, äigas käega üle parema silma ja pühkis sealt suure pisara, mis nagu pärl ta silmarippsmele oli ilmunud ja sinna rippuma jäänud.

Näete nüüd, mis see inimene on,“ ütles Jakob pisarat käe küljest oma sõetolmust mustaks saanud pükste vastu ära pühkides.

* * *

Õo Lyonis pidi meile kõigile saama kohutavaks. Teine öine valvekord oli Nikolal ja minul. Nikola tuju oli vähe paranenud. Ta

meeleolu tõusis alati just halva ilmaga. Arusaadavalt pole ta seda mulle kunagi ütelnud, aga ma olin tähele pannud, et Nikola ilusa ilmaga kõik oma vabad tunnid ära magas; vastupidi aga, kui merelained pööraselt kihutama hakkasid, siis istus ta oma äravalitud paigale, vaatles üksisilmi hullu lainte mängu ja popsutas vahetpidamata piipu. Ta oskas ilusalt, isegi kunstipäraselt jutustada. Kahe suitsu tõmbuse vahel rääkis ta mulle ära oma elamused, kujukalt, aga siiski lihtsalt, nii et ma tundsin ennast temaga ühes liikuvat Indias ja Aafrikas, ühe sõnaga: igalpool, kus oli käinud Nikola. Ja kus oli paik, kus Nikola mitte polnud käinud!

Ta oli õnnetu inimene. Kolm korda oli ta merest palja eluga välja rabelenud, jättes sinna kõik oma varanduse. Viie aasta eest oli ta natuke raha kogunud ja oma naisele peatset kojutulekut teatanud. Triestis leidis ta teda haigemajast. Naine oli teda oodanud, et meest veel kord näha enne rasket lõikust, mis pidi ette võetama. Naine suri ja nüüd hulkus ta ilma mööda ringi, teenis oma vaevased krossid, teadmata kelle ehk mis jaoks. Kõik laevamehed rõõmustasid juba ette jällenagemisest omastega, kes neid ootasid Triestis või Fiumes. Nikola ükski oli kurb; teda ootas Triestis vaid tumm hauaküngas.

Tuul oli sugupärast vaiksemaks jäänud; Nikola kutsus mind purje kõvemini pingule tõmbama. Täie hooga raputas ta siiski purje kallal, nii et meie selle all kui vedrud vibutasime... Ja kui minult praegu keegi küsiks, kuidas see tuli, ma ei teaks seda mitte seletada. Tean ainult, et äkki kostis kole tuule hulumine, et ma ühe silmapilguga millegist viie sammuga kaugusele sain paisatud, et Nikola saabus mulle vastu rinda löi ja ma mingit keha merde kuulsin kukkuvat.

Puri, mis nüüd täiesti tuule meelevalla alla oli sattunud, paisus mere poole külge, nagu tervitaks kedagi, kes kaugemale, kaugemale ära reisis.

„Mees üle parda!“ hüüdsin ma komandosilla juure vankudes. Masinaruumist kuuldus läbilõikavat kella helistamist, laev seisis paigal...

„Mees üle parda!“ hüüdsin madrustele laeva ninas ja jooksin tagasi. Minule järgnes laeva koer ja kohe selle kannul üks valge kogu.

See oli Jakob. Parema käega laeva kaitsevõrest kõvasti kinni hoides, laskis ta silmad üle laia veevälja käia. Täiskuud katsid paksumustad pilved. Oli pime nagu röövli koo pas. Jakob seisis liikumatalt, nagu raidkuju. Tuul ajas särki ta selja peal kohevile ning rebis armutult ta juukseid.

Nüüd seadis Jakob pahema käe toruviisil suu ette ja hüüdis meeltheitvalt: „Kus sa oled, Nikola, a—a—e?“

Meie kuulatasime hinge kinni pidades vastas ainult hirmus tormi hääli.

Jakob tõmbas pahema käe sõrmed krampilikult kokku — nõnda sarnanes see lõvi käpale—, haaras nendega juukstesse ja vahtis üksisilmi üheainsa koha peale merel. Sise mine hääli sosistas mulle vaevalt kuuldavalt, et Jakob uppumat oli näinud. Ma vaatasin teravamalt samas sihis — ja tõepoolest, mõni kaksikümmend meetrit laeva järel, suure lainte harjal, liikus tibatillukene täpp. Ta kadus voo gudesse ja ilmus jällegi nähtavale.

„Luv!“ *) hüüdis Jakob kõigest jõust.

„Luv!“ vastasid madrused, kes paati merde lasksid.

Laev oli ennast pööranud. Täpp liikus nüüd meie ees, aga vähe kaugemal.

Jakob vaatas ringi... Mereseadus nõuab, et kui keegi üle parda langeb, temale siis mingisugune tugev asi järel visatakse, millest uppuma võiks kinni hoida ning selle abil ennast vee peal hoida.

Kõik asjad meie ümbruses olid rauast, ainult üksi kanadepuur — see oli puust. Jakob tormas, kui hullumeelne selle kallale. Kõisi lahti harutada ei olnud aega. Neid katki lõigata — millega? Ja lahti kiskuda? — kõis hoiab teda ja selle kõie on Jakobi käed sidunud... Jakob haaras kõiest mõlemi käega kinni, toetas jalgadega vasta puud ja tõstis pea pilvis taeva poole. Ma kuulsin ta suust sõna, mida mere mees harva appi hüüab ja kui ta seda teeb, siis peab see sõna seitsmest taevast läbi tungima kuni selle aujärjeni, keda selle nimega hüütakse: Jumal!

Vihane maru mõirgas nagu ei iialgi enne. Minul tundus, kui sõidaks tormi sees Keegi. Laev kaldunes. Jakob, kõike jõudu kokku võttes, rapsas... Kõis katkes ning kanadepuur lendas merde. Jakob kargas talle järele.

Esimest täppi võisin ma veel väga tumedalt ära tunda; aga ma nägin teist esimese sihis edasi liikuvat ja tagajärel kandis tuul pikkamisi kanadepuuri.

Kirju laeva koer oli rahutu; ta nuuskis vahest mere poole, vahest vingus ta kaeblikult. Praegu kargas ta jälle hulgudes mere poole ja näis, kui tahaks mulle ütelda: „Mina olen koer, sina aga inimene. Hüppa, aita.“ Mul tundus peaaegu häbi enese ees.

Täpp, nüüd juba vähe suurem, kerkis uuesti silmapiirile ja lähenes aegamööda puurile. Sel silmapilgul jagunesid pilved, kuu viskas oma kahvatut valgust üle määratseva mere... Paat tüüris tõhusalt mõlemate täppide poole ja koera, nüüd juba rõõmus haukumine saatis seda.

Keegi koputas mu õlale. Ma vaatasin ta

*) — tuulepoolne laeva külge.

gasi. See oli inglane . . . Ühes käes oli tal lühike piip, teist hoidis ta taskus.

„What is the matter? (Mis on juhtunud?)“

Nähes enese ees kalki, habemest puhtaks aetud nägu ja kuuldes veel kalgimat küsimist, vastasin talle esmalt meie võltsimata mere-meeste murrakul, siis vast ütlesin halvas ingliskeeles, et üks mees merde on kukkunud.

„A very bad affair!“ (Väga paha lugu!) ütles inglane ja läks alla.

Kümne minuti pärast olime jälle terves koosseisus laevalael. Isegi kanadepuur oli siin, kuid kanade kaagutamist ei olnud sealt seest enam kuulda.

„Affair“ile, nagu seda nimetas inglane, olid ohvriks langenud ainuüksi ta kanad. All right! . .

Nikola oli täie mõistuse juures. Kohe peale merde langemist oli ta ujudes saapad jalast kiskunud ja võimalik, et vana merekaru oleks võinud veel mitmed tunnid merega võidelda, ilma mõistust kaotamata. . . .

Mõned madrustest jäid üles purje kokku tõmbama; teised läksid kõik lae alla.

Vähe aja pärast tuli kapten meie juure alla ja tõi ühes kolm pudelit rummi. Ühe neist andis ta Nikolale, teise Jakobile ja kolmanda mulle meeskonnale väljajagamiseks.

Kapteni silmnäos panin ma tähele tasast värinat; näis, nagu oleks ta midagi tahtnud ütelda, mida tegemast takistas teda ta ameti au. Vaikus ja pühalikkus valitses üle kõige; ainult

Jakobil, kes voodi serval istus, klõbisesid külma pärast hambad suus.

Kapten sammus ukse poole, jäi seal seisma ja hüüdis überpöörates valju häälega „Jakob!“

„Sjor!“ vastas veel valjem Jakobi häälel.

„Sa oled kangelane, Jakob, tead . . . aga üks neist tõsistest kangelastest, keda gusli saatel lauludes ülistatakse, tead seda. . .“

Ja kapten läks välja oma ettepomisedes: „Välk ja pauk, ma oleks nad mõlemad võinud kaotada.“

Nikola istus raiepakul ja vaatles Jakobit. Viimane katsus käega pudeli kaela, eemaldas korgi ja hakkas pikkamisi jooma. Siis vahtis ta pudelit põlvel hoides, kokkupigistatud hammastega, kangekaelselt enese ette maha. Ning jälle tõstis ta pudeli suu juure.

Nüüd tõusis Nikola üles ja astus Jakobi voodi ääre.

Keegi meist ei julgenud hingata.

„ — Jakob — — sa tead — — no ja — nii siis — — — oleme ju vennad Mõlemad Vegliast No Anna andeks, Jakob . . .“

Jakob vaatas läbitungivalt ta peale rahuldalt ümberkäänates, hakkas ta pudelit peapadja alla peitma. Selle peale sirutas ta enast pikali, lükkas mõlemad suured käed pea alla ja ütles kuivalt:

„Oh, jätke ometi, mu armas!“

Varsti kuuldus magamisruumist Jakobi tugevat norinat, tema kõrval olevas voodis aga nuttis keegi . . .

B. Tomasbergi (†) sullejoonistus.

SPORT JA INTELLIGENTS.

J. AUDOVA.

Meie aeg seisab spordi tähe all. Harrastakse kirglikult sporti. Spordivõistlused on sündmused, millest kõneldakse ja kirjutakse. Prantslase Carpentier ja ameeriklase Dempsey poksivõistlust jälgima komandeerivad Prantsuse ja Inglise ajalehed (vahest ka mõned muukeelsed) oma erikirjasaatjad, ja traadikulu on suur nende pikkade telegrammide edasiandmisest vanasse maailma. Veider on näha Pariisi lehtede toimetuste vitriinide ees neid tuhandepealisi hulkasid, kes kirgliku ärevusega matshi tagajärgi ootavad. See oli aasta poolteise eest. Möödunud aastal võis Pariisis samasugust pilti näha Carpentier ja neegri Siki poksivõistluse puhul.

Sport näib kõike elu täitvat. On isegi niikaugele jõutud, et auhindu hakatakse määrata ajakirjanduse ja kunsti teoste loomiseks, mis oleksid inspireeritud spordi aatest. Ongi juba paljude Inglise ja Prantsuse romaanide kangelaseks sportlane. On märgata tendentsi sportlast meie aja esteetiliseks ja kirjanduslikuks tüübiks teha. nagu niisugune tüüp on olnud igal aastasaajal: armatsev rüütel ja ekstaatiline munk keskajal; maniirlik kurtisaan XVIII aastasaajal, romantiline unistaja XIX aastasaajal jne.

Kaua aega oli Prantsusmaa peaaegu ainuke maa, kus spordil pinda ei näinud olevat. Kuid viimase aastasaaja vahetusel on sport sinnagi Inglismaalt sissetungima hakanud. Ja nüüd, pärast võidurikast sõda, on seal peaaegu mitugi spordihullustuse taolist tekkinud. Sporti jutlustatakse seal juba kui rahvuslist tarvidust, millest oleneb rahva tulevik.

Selles spordihullustuses näevad paljud Prantsuse juhtivad vaimud hädaohtu kuulsale Prantsuse vaimukultuurile, ja nad on alganud sõjakäiku spordiapostlite vastu. Vaielused on juba kantud ajakirjandusse.

Et näha, kuhu poole enamus kaldub, kas spordi poolt või vastu, pani *Revue Mondiale* toimetis läinud aasta lõpul ankeedi toime ajakirjanikkude, avalikkude tegelaste ja silmapaistvate sportlaste keskel. Küsimused, mille peale vastust taheti, olid peaaesjalikult järgmised: 1. — Kas on sport vaimu või intelligentsi arenemisele soodus, 2. — Kas võib võimlemine või kehakultuur spordi aset täita, 3. — Missugune on ideaalne sport harmoonilise keha arendamiseks, 4. — Kas sport äratab kunstiteoste loomisele.

Ankeedi korraldajad, hrad Josè Germain ja Albert Villemet, on ise suured spordiharrasta-

jad ja nad pöörsid oma küsimustega peaaesjalikult nende poole, kellest teada on, et nad mitte spordivaenulised ei ole. Suur osa intervjuueeritustest on koguni spordiühingute esimehed, spordiajakirjade väljaandjad, või spordi osakonna toimetajad suurte päevalehtede juures. Selle järel võis oodata, et ankeedi otsus tingimata spordi kasuks osutub.

Kuid tuli teisiti.

Kahekümnestkaheksast intervjuueeritust tunnistavad ainult viis spordi tingimisteta kasulikuks inimese vaimu arendamiseks. Kõik teised, tunnistades iseendast kehalise kultuuri tarvidust harmoonilise inimese kasvatamiseks, mõistavad hukka spordi, nagu seda meie ajal harrastatakse.

Ideaalse spordi kohta lähevad arvamised lahku. Kõige rohkem soovitatakse ujumist, aerutamist, jooksu, rattasõitu, vehklemist ja ratsutamist. Nii palju näib siiski selge olevat, et ühest spordialast ei jätku keha harmooniliseks arendamiseks. Seks tuleb mitut sporti harrastada, kuid ainult mõõdukalt.

Mis puutub spordi ja kunsti vahetada, siis on osa intervjuueeritustest arvamises, et sport võib kunsti äratav tegur olla. Seda väidet tõendatakse vana Greeka kujuritega, kes oma teoste algkujudeks võtsid atleete. Ent vana Greeka atleetide all ei tule mitte mõista jõumehi, vaid nad olid esimeses jõeses kehakultuuri harrastajad.

Toon siin mõned mittedportlaste arvamised, mis spordiharrastusele vähem soodsad või osalt koguni vaenulikud, kuid siiski väga kaaluvad on:

Madame A ürel, kirjanik, kes peab kuulsat kirjanduslikku salongi Pariisis: Sport on hea kehale, kuid ta võib meid kaunisvaimudest ilma jätta. Ei ole midagi tervemat, kui noored inimesed juhuslikult sporti ajavad. Noored naised ja neid ei tohi aga kunagi võistlusspordile anduda, liiategi selles oma ainsat eesmärki näha.

Olen võitlusspordi vastu, sest ta ärkitab liiga. Ta on kui kirg, mis ämmatab teised kired. Kunagi ei ole lõbukirg elada lasknud vaimukirge. Need kired ei sünni kokku. Meeschampion ei jõua teadustes edasi, naischampion ei saa kunagi emaks. Kuulge näiteks, mis ütleb üks Inglise naine, kes prantslasele mehele läks: „Mina ei suuda näha, et prantslased spordiharrastuses nürinevad, nagu minu suguvennad. Inglismaal on see arusaadav: konversatsioon ei

ole seal kunagi õitsenud. Kuid siin tähendaks see surma. Ja mis puutub emakssaamisse: olin nii palju harrastanud kehalist kultuuri, minu lihaksed olid nii tugevaks läinud, et vaevalt suutsin oma tütre ilmale tuua, ja ma kannatasin kolm korda rohkem kui see, kellest pühakiri kõneleb ja kes valuga peab sünnitama. Ja kui oleksin surnud, kinnitavad arstid, oleks sport selles ükski süüdi olnud". Olgu see spordinaistele hoiatuseks.

Claude Farrère, kirjanik: Liialdatud spordi harjutused on kahjulikud. Arstid minu ümber panevad tähele südame korratasi peaaegu kõigi noorte inimeste juures, kes ilma mõtuta pidamata spordiharjutusi teevad. Korratu südametegevus on just omane noorele sugupõlvele.

Robert Guillou: Juba kolm aastat juhin maalikunstnikkude ja kujurite tähelpanu selle ilu peale, mida pakub staadionide vaatlemine. Kuid kahjuks sport ei erguta vaimu. Ta ei anna ainustki intelligent inimest rohkem meie sugupõlvele. Isegi „täiuslik“ atleet, kui ta sporti spordi pärast harrastab, ei ole ikkagi täiuslik inimene. Sport — kui meie selle sõna otsekohese tähenduse endale selgeks tahame teha — on kehaliste harjutuste praktiline meetod, millega meie ära püüame võita oma loomust, oma ligimest ja iseennast. Ta võib järelikult ainult abinõu olla, mitte otstarb. Kui teda niisugusena vaadeldakse, võib ta moraalset, kunstilist ja intellektuaalset energiat arendada, sest inimene, kes on väsinud kõige ilusamast spordist, elu spordist, leiab kehalistest harjutustest tarvilikku jõudu moraalseks võitluseks. Vahest saavad tulevased põlved vähem kõhukad, parema seedimisaparaadiga, tugevamad, terved; kuid kardan, et liialdatud andumus kehalisele kultuurile hävitab neis arusaamist vaimulisest kultuurist.

Abel Hermant, kirjanik, kriitik ja ajakirjanik: Kahtlemata on sport kasulik. Sportidest võib halba kõnelda ainult see, kellel aimugi ei ole wana Greeka tarkusest. Kuid meil läheb spordiga natuke liiale. Vanad greeklased, kes olid meie õpetajad kõigis asjus, andsid võimlemisele tähtsa koha oma kasvatusprogrammides.

Kuid pidage meeles, et juba viiendal aastasajal enne meie ajaarvamist — lugege jumalikkude Platot! — ei saladud isegi atleetide maal neid puudusi, mida puht-atleetiline kasvatus kaasa toob. Et aga atletismi kõrval ka muusikat õpetati, siis ei varjatud ka puht-muusikalise kasvatusel halbu külgi. Nagu näete, on kõik õieti mõõdu ja kuldse kesktee küsimus.

Dr. C. C. Pagès, arst, kes 30 aasta kestes on kogu maailma atleete uurinud ja mõõtnud: Sport, nagu meie temast praegu aru saame, on ennem kahjulik kui kasulik. Ta on kahjulik tervislikust küljest, sest igaüks, püüdes hüllgada, arendab ainult oma silmapaistvat oma-

Foto Parikas.

Talvine maastik.

dust, tuues kõik muu sellele ohvriks. Ta on kahjulik ka vaimlisest küljest, sest ta koondab kõik tähelpanu lihaste tegevusele. Seejuures unustatakse, et vaimu tegevus on mitmekesisem ja kestm. Lõppeks on sport oma praegusel kujul kõige suurem käsitöö vaenlane. Et selles veenduda, tarvitseb ainult töösturite arvamist küsida. Ja juba a priori on olemas täielik vastolu auahnusest tekkinud tubliduse, jõupingutuse ja kestmava pingutuse vahel, mille eesmärgiks on ainult kasulikkus. Ent sport on põhimõttelikult kasulik, sest ta võib teatavates vanuse ja temperamendi tingimustes täiendada kehalist kultuuri. Spordivõistlused tuleb aga kaotada. Igaüks peab harrastama vabalt seda spordiharu, mis temale kõige rohkem vastab. Mitte au-

ahnus ei pea olema spordi tõekehjõuks, vaid lõbu. Kuid sellele lõbule ei pea nii ülemääraselt anduma, et kehakultuur hooletusse jäetakse. Miski ei soodusta nii väga vaimu, kui ratsionaalne kehakultuur, ja miski ei soodusta nii kehakultuuri kui vaimukultuur. Ei tule kunagi lahutada moraalselt inimest kehalisest inimesest. Ent sporti ja ka kehakultuuri ei saa sellest seisukohast võrrelda käsitööga. Juudi kultuur, mis nõudis, et iga inimene, kes end vaimutööle pühendab, peab ära õppima mingi käsitöö, see kultuur on üheks tugeva sotsiaalse ehituse aluseks. Kõigile noortele inimestele ütlen mina: „Püüdke kõige pealt olla teistest töövõimulisemad; olge töölisel, kuigi teie peaksite kõige kõrgematesse ametitesse

jõudma. Tähtis on spordiala valik ja selle käsitlusviis. Tuleb kõige kindlamini ära heita igasugune sport ja isegi igasugune kehakultuuri meetod, mis mitte ei tee inimest intelligendimaks ja paremaks. Harmoonilise keha kasvatamiseks on spordil teise järgu tähtsus, esimese järgu tähtsusega on kehakultuur.

Jean Rameau, kirjanik, luuletaja ja ajakirjanik: Kas ma sporti kasulikuks pean? Ei. Sest sport on liig sagedasti tühi ja meeletu võistlus. Õeldakse, sport arendavat jõudu. Võib olla. Kuid mina ei usu jõudu. Ainult inimestel, kes orjadeks sündinud, on tarvis tugevad olla. Koormakandjad vajavad lihakseid, kuningad mitte. Kui lihaksete jõul reaalselt võimu oleks, ei näeks meie koera härgade karja juhtivat. Ja paksunahalised oleksid maailma valitsejad. Linnu tiib, sõna dünaamilises mõttes, on tugevam, kui ninasarviku lõõr. Kas sport siis vähemalt ilu edendab? Kindlasti mitte. Tarvitab ainult meie mees- ja naischampions vaadelda, et selles veenduda. Asjatundjad ütlevad, et kõige liigutavamad iludused on haaremites, kus spordiga tegemist ei tehta. Kui Adonis oli ilus, siis seepärast, et ta Herkulese töid ei toimetanud. Kuna meie sportide vastu jätkust tunneme, ei ole meil midagi harjutuste vastu, kui nad mingit otstarbet teenivad. Jmetlen rohkem töölist, kes kümme kotti koksi viiendale korrale kannab, et mõnele perekonnale sooja valmistada, kui rattasõitjat, kes võistlusplatsil sada ringi teeb ainult selleks, et lolliks minna. Aju muskel on ainuke, mida tarvis kultiveerida. Intelligents, talent, vaimuteravus ja graatsia on need asjad, mille kaudu üks rahvas valitseb. Sport aga teeb meid vaevalt neegrite taoliseks. Vaimuga aga oleme jumalate sarnased.

Dr. Pierre-Louis Rehm, arst ja ajakirjanik: Sport võiks kasulik olla, kui teda mitte kurjasti ei tarvitataks. Olles alguses mäng, on

sport saanud auhindade tagaajamise ja jantimise asjaks. Sporti ei tule mitte parandada, vaid ta tuleb ära kaotada, sest ta on kahjulik. Saadagu minust aga õieti aru: mina mõistan hukka spordi, kuid jutlustan kehalist kultuuri. Sport on ratsionaalse kehakultuuri vaenlane. Ta ruineerib keha, hävitab vaimu. Sport on kasulik ainult rahaliste etenduste ja võistlusmängude toimepanijatele. Ka tõu tuleviku mõttes on sport kahjulik. Nimetatagu mulle laste arv, kes spordi championidest on sündinud ja terved oleksid? Asi muutub aga täielikult, kui asume teadusliku võimlemise juure, mille eesmärgiks on tugevate ja hästi proportsioneeritud inimeste loomine. Sportlane ei ole kunagi ilus: temal on ikka mõni liige või kehaosa teise külul rohkem arenenud või moondund. Vana Greeka skulptuur on loonud teoseid, millest kunagi paremaid ei ole loodud. See tuli sellest, et Greeka kujurid elasid atleetide gümnaasiumides; atleedid aga, nagu meie teame, harastasid kehalist kultuuri. Inimesel on teatav osa energiat. On eksitus arvata, et väsinud vaimu võidakse kehaliste harjutustega kosutada. Vaimutööga äratarvitatud energiat võidakse ainult täelise puhkusega uuendada. Et alal hoida head tervist ja tervet vaimu, tuleb reguleerida energia kulutust ja hoiduda spordi väsitustest, äritustest ja liialdustest. Selle asemel pühendatagu igapäev 40 minutit kehalisele kultuurile. —

Jätkeb nendest näidetest.

Lõppeks tähendan, et on hulk Prantsuse õpetlasi ja literaate, keda ankeedi toimepanijad intervjuerinud ei ole, kuid kelle eitav seisukoht spordi vastu teada on. Nii on Paul Souday, Temps'i peenike kirjanduslik kriitik, ja Louis Latzarus, Revue Hebdomadaire'i tuline publitsist, spordi verivaenlased. Nende arvates on sport Prantsuse intellektualiteedile otse hukatuseks.

MÄLESTUS.

*Üte valge lumevälja
On keegi käinud,
On sammud läinud
Imepuhtad ja karsked.
Neist jäljed on jäänud
Lumivalged ja värsked.*

MERILA.™

TIIGRIJUTUD.

DAANI KIRJANIKU J. W. JENSENI REISIJUTTUEDEST.

Neli herrat istuvad verandal ja mängivad kaarta, kusagil istanduses, Sumatra südames, neil on lamp laua peal ja mõni samm neist eemal magab maas hiiglasuur dogg. Nad kuulevad all aias suurt müra, tunnevad õhu rõhumist ja näevad, kuidas tiiger ühe hüppega verandale kargab, doggi haarab ja, see lõugade vahel, jälle alla tormab. Just nii oleks kass kõõgilauale hüpanud, tükikese liha võtnud ja jälle alla karanud. Just nii oleks ta taguspidi nurka pugenud ja urisedes oma suutäit valvanud. Neli vhisti mängijat olid sel kombel ühe suure kiisu varguse juures pealtnägiaks, nad kuulsid, kudas ta läbi aia vantis, urises ja õhku kui sepapaja mürinaga värisema pani. Veranda paindus vägeva kassi hüpleva raskuse all ja vedrutas, kui see doggiga alla kargas; koer hüüdis üks ainuke kord valurikka hulgemisega oma isandat ja sõpra. Kõik see vältas ainult ühe sekundi ja oli kui kohutav luupainaja, kui üks ainuke õuduse leek, mis kõik ära põletab ja ainult tuha järele jätab. Nii-suguste juhtumiste korral tarretab peanahk, nii et juuksed oma värvi kaotavad. Võivad veel muudki asjad kaduda.

Herra Baum, üks Saksa herra, kellega ma Singapores metssigade jahile läksin, jutustas mulle, kuidas kellegi teise sakslase, herra Lessingeri, tema sõbra ja jahiseltsilise käsi oli käinud. Nad käinud sagedasti koos metssigade jahil; herra Lessinger olnud hea laskja. Ühel päeval korraldanud nad, nii kui sagedasti ennemgi, nelja sõbraga jahi ning võtnud pikas reas dshungli ees seisukohad.

Võsastikus olnud tcsin ajajaid hindusid üles seatud ühes koertega, kes sead välja ajama

pidid. Ajajate kisa ja koerte haukumine lähenes, siin ja seal lasti ahelas üks pauk — seal hüppab kümme sammu Lessingerist eemal pikast rohust metssea asemel hiiglasuur tiiger välja.

Peab teadma, et tiigrid Singapore saarel enam ei ole; nad on umbes kümne aasta eest ära hävitatud. Aegajalt tuleb ette, et mõni tiiger üle kitsa Johore väina ujub, ja need on siis harilikult vanad ja häbemata julged loomad. Niisugune ümberhulkuja oli see tiiger, kes mõne sammu kauguses mitte midagi aimavast Lessingerist dshunglist välja tormas.

Tal oli õnneks kuulaenguline püss kaasas; üleüldiselt peetakse aga haavlipüssidega metssigade peale jahti. Kui Lessinger tiigrit näeb, laseb ta ja haavab teda, aga silmapilkselt hakkab tiiger peale tungima. Lessinger laseb uuesti, tiiger roomab aevastades lähemale. Siis hüppab ta kohutava mõirgamisega Lessingeri poole, aga see hüppab kõrvale ja pääseb käpa eest, kahe sammu kauguselt laseb ta tiigrile pähe ja jookseb siis mõned sammud tagurpidi, niikaua

Sarah Bernhardt,

ilmakuulus Prantsuse näitleja, kes hiljuti 80 a. vanaks sai ja viimase ajani näitelaval esines.

toibub tiiger, ja Lessinger laseb siis neljandat ja viiendat korda. Nüüd on tal ainult üks kuul veel alles. Tiiger on verine ja vangub, aga ta hulub kui aurukatel, mis jookseb ja võtab ennast viimase hüppe tegemiseks kokku. Tema liikmed tuksatavad surmavõitluses, kui ta kohutava mõirgamisega õhku tõuseb; ja samal silmapilgul laseb Lessinger viimase paugu tema keele pihta. Tiiger kukub niioelda õhust surnult maha, prantsatab surnud massina kahe sammu kauguses Lessingeri ette. Lessinger langeb minestanult tema peale. Kui Lessingeri seltsilised ühe silmapilgu hiljem

kohale jõudsid, leidsid nad ta meelemärkuset. Nad kallasisid talle teed suhu ja äratasid tema üles. Ta oksendas, nuttis haledasti, ja värises tervest kehast nii, et ta üksinda seista ei suutnud. Kui ta viimaks rahulisemaks jäi ja teda koju viidi, oli ta nii nõrk, et voodisse heitis ja kaheksaks päevaks lamama jäi. Sõbrad arvasid, et ta sureb; ta oli kui surnu ja ei paranenud enam kunagi täiesti. Lessinger oli enne seda kahevõitlust suur, laiaõlaline inimene olnud, atleetiline sakslane, õllejooja ja väsimatu ärimees. Ta elas veel poolteist aastat pärast seda, ilma et ta oma jõudu oleks tagasi saanud. Ta reisis koju, andis terve oma raha närviarstidele, käis Schveitsi sanatooriumides, aga murtud mees oli ta ja selleks ka jäi; tema sisemuses oli midagi katkenud. Ta lasi enese maha.

Tiiger, kelle Lessinger maha lasi, oli lehma suurune. Kui tal nahk maha tõmmati, leiti, et tema keres umbes kolmkümmend kuuli olid. kas mädanemas või kapslitest ümbritsetud. Seal olid rasked, lamedakslitsitud tinakuulid mõne malailase eestlaetavast püssist, seal olid kuulid niklist, terava otsaga, moodsatest tagastlaetavatest püssidest, igasugu kaliibrilised Wintchesterkuulid, seal olid naelad ja rauakillud laskelõksudest, kuhu ta kunagi oli sattunud. Turja peal oli tal vana, mädanev haav, mis iga teise imetaja vagusaks oleks teinud, tiiger ei pannud seda aga nähtavasti suurt tähelegi; ta oli rammus. See oli ematiiger.

Tiigril on visa elu. Üks tiiger pääsis Singapores oma puurist välja ja lasti Raffles hotelli biljarditola all maha. Ma olin seekord linnas ja nägin, kuidas ta suri. See polnud mitte iseäranis suur või metsik eksemplar, aga milline erutus Singapores sellest silmapilgust peale, kui ta välja pääsis kuni ta üles leiti! Kütid kolasisid saare kõik nurgad otsast otsani läbi, ja igalepoole metsadesse kaevati augud. Ma ise oleks tahtnud teda jalgrattal otsida, mul juhtus aga see äpardus, et ratta rehvi lõhkes. Pärast oli mul selle üle igatahes hea meel, sest see oleks mulle ainult ajakaotuseks olnud, teda väljapool linna otsida, sest tiiger lamas kogu selle aja Raffles hotelli biljarditola all. Mängu tulemuste üleskirjutaja leidis tema sealt ja soovitas mängijatele järgi jätta, kuni tiiger eemaldatud on; nad võida oma seisukohte nii kaua küll meeles pidada. Mängijad olid kõik pikema jututa nõus ja tegid vahepeal väikese jalutuskäigu. Nüüd ilmusid kõik püssidega, sest siin oli midagi, mille peale võis jahti pidada. Tiiger lamas biljarditola all ja oli seal muidugi lõksu sattunud. Aga see maksis palju vaeva, et teda vagusaks teha. Peale selle kui talle lõhkev kuul silmade vahele lasti, jäi ta veel kaua ellu ja kutsus oma vastaseid nii-

suguse mõirgamisega välja, mis terve maja väriseb pani. Alles, kui tal terve aju peast välja oli lastud, vaikus ta ja suri. Aga sellegipärast lasti teda veel pool tundi oma redupai-gas lamada, sest refleksiülgutused, mis tema liikmed teha võivad, on nii tugevad, et mehe maha virutavad.

Võitlus oli äge olnud, sest et mõlemalt poolt iga mõte armuheitmisest eemale oli tõrjutud. Tiiger ei olnud õieti mitte kuri, sest ta lebas päev läbi üsna vaikselt biljarditola all, vististi täis hirmu ja nõutult. Kui aga tema peale laskma hakati, hakkas ta end mehiselt kaitsema. Ta ei tahtnud mitte pimedast nurgast välja tulla, ei tahtnud mitte oma vaenlaste juure pimestava, valge päikesepaiste kätte välja tulla, aga ta läkitas neile välg välgu järele oma kollaseist silmist, mis ärapöõrmata nende peale olid suundunud, ta näitas oma hambaid ja hoidis neid selle liha jaoks, mis teda piinas, mis teda ärritas; see kõige painduvam loom ei annud end alla ega lasknud end taltsutada, ei! Kui raske oli vaadata, kuidas tiiger, pärast seda kui ta tagumine pool kuuli läbi haavatud sai, esimeste käppade peal ennast edasi vedas. Ja kuidas ta hirvitas, võõralt ja ähvardavalt oma purustatud näoga, kui ta viimaks vastupanemata surnult välja toodi.

Veel teine jutustus ühest hollandlasest ja tiigrist. Seltskond sakslasi ja hollandlasi oli ühel pühapäeval aurupaadiga väljasõidul ja kohtas malailaste paati, kust neid hõigati ja küsiti, kas nad mitte tiigrit osta ei taha. Nad sõitsid malailaste paadi juure ja nägid, et selle põhja peal pikk, kitsas bambusest puur oli, mitte palju suurem, kui metsaline, kes seal sees oli. Malailane oli metslooma augu abil tabanud ja seal nõnda kaua torkinud, kuni see puuri oli roninud. Siis laadinud ta puuri ja tiigri paati ja oli sellega teel Singaporesse, et teda ära müüa. Nii, meie eurooplased vaatasid looma. Nad veendusid, et bambuse puur nii kitsas ja ratanijuurte ja teiste sitkete kiududega nii kindlasti põimitud oli, et tiiger lihtsalt sel põhjusel, ära põgeneda ei võinud, et ta kitsas ruumis oma jõudu tarvitada ei saanud. Üks eurooplastest, keegi hollandlane, ostis tiigri ja viis ta suurema ettevõtusega oma villasse Singapores. Seal tappis ta tiigri läbi puuri aukude, mis peale ta ennast püssi, jahipudeli ja pistodaga varustatult, ühe jalaga surnud tiigri laudjaluu peal, üles võtta lasi!

Ta oli algaja. Vähehaaval harjutakse niisuguste asjadega. Mulle näidati Singapores ühte vana inglasi ja sosistati aukartusega, et ta Indias meister tiigriküttide seas olla. Ta oli pikk, tontlik kõhn inimene, valge, suure habemega, peaaegu rauk; ta nägi välja kui

tiisikusehaige viimases staadiumis ja oli troopika päikesest pruuniks põletatud kui tõrv. Aga tal olid noored sinised silmad, niisugused väiksed lamedad silmamunad, nii kui neid lootsidel ja meisterlikkudel küttidel näha võib. Kuidas pidas nüüd tema jahti tiigri peale?

Kõige pealt, tal pole muud tegevust ja ta on rikas. Tal on reisil kakskümmend viis kohvrit kaasas. Ta läheb selle rajah või sultani juure, kelle maa peal ta jahti tahab pidada ja teeb sellele vürstliku kingituse, üürib karja elevant ja mõni sada pärismaalast ja läheb dshunglitesse. Tiiger piiratakse sisse ja aetakse

välja ja vanamees, kes öieti, kui tiigrinahkades kirjamarkide korjaja välja näeb, laseb elevandi seljast metslooma peale. Kahel või kolmel pärismaalasel kistakse mõni liige küljest või koguni pea otsast ära; võib olla saab veel mõne iseäralise meelteerutuse, kui tiiger elevandi kallale tungib ja sellest surnuks astutakse. Siis märgib vanamees võidu oma rekordi raamatusse, pöörab Singaporese tagasi, et hotelli vestibüüli oma kondilise koguga ümber kolada ja söögilaul aukartlikku sosinat oma ümber kuulata.

J. R.

BALDER TOMASBERG.

Read sõjas langenud kunstniku mälestuseks.

ALF. VAGA.

Rasked ja segased meie riiklise iseseisvuse rajamise aastad löid meie kunstiajalosse kurva lehekülje, — haiguste ja sõja ohvritena lahkusid siit ilmast üksteise järele noored, suuremalt osalt alles õpilasajärgust väljaõudnud anderikkad maalijad — Oskar Kallis, Alfred Tuul, Aleksander Uurits, Herbert Lukk ja Balder Tomasberg. Neist kaotustest raskem on kahtlemata viimane, ja kuigi meid B. Tomasbergi surmast ainult vaevalt neli aastat lahutab, näib ununenud olevat nii kunstniku nimi kui ka tema väärtuslik toodang, mispärast asjata ei ole siin neid mõne reaga meele tuletada.

Balder Tomasbergi elukäik on lühikene ja väliselt vaene sündmustest. Ta sündis 18./30. mail 1897 aastal Baltiskis kehva käsitöölise pojana, lõpetas kolmeteist-aastaselt parema õpilasena kohaliku linnakooli, ilmutades juba seal suurt huvi kunsti vastu ja erilist andekust joonistamises. Edasiõppimist ei saanud aga vanemad noorele Balderile võimaldada. Siiski ei kaotanud Balder lootusi edasiõppimiseks, lootusi kunstilise hariduse omandamiseks, sest soov kunstnikuks saada oli vullanud kogu ta olevuse. Ei olnud vanematel võimalik teda selles aidata, pidi ta ise omale selleks võimalused looma! Ja juba paar aastat hiljem — 1913 aastal — sõidab ta 16-aastase poisina Tallinna, et siin üksi oma käe peal elama hakata.

Asudes Tallinna läheb tal varsti korda Schiltingi ehituskontoris joonestajana teenistust leida ja samal ajal astub ta joonistuskooliõpetaja V. Pätsi ja teiste poolt vähe enne seda asutatud õhtustele kunstikursustele — õppima joonistamist ja maalimist. Need kursused oma nõrgapoolse õpejõududega ei suuda Tomasbergile anda suurt midagi, peale võimaluse enam-vä-

hem kavakindlalt töötada; kuid seal tutvuneb ta meie parema maalija N. Triik'iga, kelle juures ta 1915 aastast alates õppimist jätkab. Viimase asjatundlikul ja osaval juhatusel puhkeb lühikese ajaga õitsele Tomasbergi laiuline ja võimas and, ning juba 1916 aasta märtsikuul esineb ta seitsme tööga Eesti kunstiseltsi poolt korraldatud kunstinäitusel — kahe pastelliga ja viie kompositsiooniga söes¹⁾. Need tööd äratavad üldist tähelepanu oma kindla ja algupärase käsitlusviisiga, rikkusega meeolus ja erilise võimega kompositsioonis, ning üksmeelselt märgib arvustus B. Tomasbergi kui üht andekamat ja lootustäratavamat kunstnikku meie nooremas kunstnikkude peres.

Arusaadavalt vaimustas sarnane edu ja tunnustus noort kunstnikku veel intensiivsemale tööle ja kannatamatusega ootab ta lähenevat suve, kavatsedes teda pühendada maalimisele vabas looduses. See kavatus jäi aga ainult ilusaks unistuseks, — kuu aega peale näituse lõppu mobiliseeritakse Tomasberg Vene sõjaväkke ja saadetakse teenistusse tagavara-pataljoni Novgorodi.

Viha ja peaaegu meelegeitmisega täitis ta mobilisatsiooni käsu, mitte sellepärast, et ta lahinguvälja kartnud oleks, vaid temale oli arusaamatu, miks pidi ta loobuma sellest, mida ta oma eluülesandeks pidas — loomisest, ning mõttetule võitlusele võõraste huvide eest ohvriks tooma osa oma kallist elueast, võib olla koguni oma elu enese. Sarnast meeolu, sarnaseid mõtteid võib leida pea igast tema kir-

1) Üks neist — „Vaikus“ on toodud käesoleva numbril kaanel. Peale selle on selles n-ris veel temalt 4 sullejoonistust.

jast, saadetud Vene sõjaväest omastele või lähematele sõpradele.

Kuid ka Novgorodi kasarmutes ei jää tundmatuks tema loov and. Kasutades iga vabamat silmapilku skitseerib ta kõike, mis silma puutub — halle kaasteenijaid, Volhovi maalilikke kaldaid ja linna ajaloolisi müüre. See äratab ülemuse tähelepanu ja Tomasberg vabastatakse riviteenistusest ning määratakse dekoratoriks sõdurite teatrisse, kus üheks tegelaseks oli muu seas ka samas väeosas ohvitserina teeniv tuntud „Estonia“ näitleja hra Lauter. Alguses oli see muudatus Tomasbergile meelt mööda; tüülav riviteenistus oli tema iseloomule vastik, kui varsti peale teatritöö ülemus tema andi ka otsekoheks isiklikeks otsustarbeks kasutama hakkas, nõudes temalt oma tarvis mitmesuguste alaväärtsliste oleograafiate ja postkaartide piltide kopeerimisi ja suurendamisi, tuli Tomasbergil tõsiselt kahjatseda, etta oma andi ülemuse eest varjata ei teadnud. Nii kestis see Tomasbergi ande eksploateerimine kuni järgmise aasta kevadeni, mil lahtipuhkenud revolutsioon viimaks ta neist kohustest vabastas ja üldse ta elujärge kergendas.

Kui hiljem Eesti väeosade asutamine tõsiasjaks sai, avanes ka Tomasbergil võimalus kodumaale tagasi tulla. Ta astub kirjutajana teenistusse Tallinna Eesti polgu staapi ja pühendab siin kogu oma vaba aja kunstile. 1917 aasta sügisel asutab ta kunstühingu „Vikerla“, koondades oma ümber salgakese nooremaid kunstnikke, kunstioopilasi ja kunstiharrastajaid, et ühiselt saavutada paremaid võimalusi töötamiseks. „Vikerla“ pidi looma uue hiilgava lehekülje Eesti kunsti ajalosse, ja selles ei olnud midagi võimatut, sest ühinguks kuulu-

sid peale Tomasbergi veel anderikkad Kallis, Tuul, Krims, Mülber, Espenberg, Liivak. Nimed, kes palju andma pidid, — nimed, kellest palju oodati!

Kuid „Vikerla“ elupäevad olid üürikesed, üürikesed ka mõnel vikerlasel! — Juba järgmise aasta jaanuaris sureb Krimmis tiisikusse Eesti eepilisest maalist unistaja Oskar Kallis. Varsti järgneb temale rahutu otsija Alfred Tuul, — Välko Tuul, nagu ta ennast nimetas. Saksa

sõjaväed okkupeerivad Eesti — lõpetab oma tegevuse ka „Vikerla“.

Okkupatsiooni läbi vabaneb Tomasberg ometigi viimaks sõjaväeteenistuse köidikutest, ning seltsis R. Espenbergiga ja A. Krimsiga asub ta paariks suvekuuks Baltiski lähedale Kurkse randa — maalima vabas looduses. See oli vast kõige õnnelikum ajajärk kogu Tomasbergi lühikeses elus, — vaba igasugustest kohustustest võis ta nüüd anduda kunstile täielikult ja takistamata.

Sama aasta sügisel korraldas nimetatud noor kunstnikkude trio Tallinnas „Estonia“ teatrimaja ruumides näituse oma suvistest töödest koos teiste noortega. See oli elav ja värviküllane näitus, — noorte näitus, milles dissonant-

Veekingad. Uus abinõu veel liikumiseks.

sina tundusid ainult vast Mülberi sügava- ja süngetoonilised maalid eesotsas mõjuva „Marche funébre'iga“. Tomasberg oli esitatud kokku paarikümne tööga, millest erilist tähelepanu äratasid päikesepaistelised, õhurikkad, impressionistlikud akvarellid, tundudes kodumaa suvise looduse kajastusena. See ei olnud endine Tomasberg, — see oli teine heledam lehekülj kunstniku laialisest andest . . .

Algab uus sõda, — sõda Eesti maa ja rahva olemasolu eest. Nüüd ei suuda Tomasberg kui tõsine eestlane ja patrioot end raskest võitlusest

eemale hoida ja vabatahtlikuna astub ta rahvaväkke — Kalevi löögiroodu. Väerinnal näitab ta end julge ja külmaverelise sõdurina ning langeb kolm kuud hiljem — 25. märtsil 1919 — kangelasena lahingus, ohverdades oma leekiva ande ja noore elu kodumaa vabaduse ja parema tuleviku eest.

Teda kui vabadusvõitlejat kirjeldab tema lahingusõber J. Vunn ühes ajalehe artiklis järgmiselt:

„Sõja elutingimised ja sõjaline valvuskord olid Tomasbergile vastikud ja nende üle avaldas ta mitu korda pahameelt, nagu talle ka sõda ise ja verevalamine vastumeelt olid. Aga seal, kus tõsist tööd oli tarvis teha, oli tema alati esimesel kohal. Luuramiskäikudest ei tahtnud tema iialgi ära jääda. Nendel käikudel avaldas ta mehisust ja teravat tähelepaneku võimet. Luuramist pidas ta oma sõjameheliseks ülesandeks ja oli sel ajal enesega rahul ja õnnelik. Ta ütles: „Luuramiskäigul võib alati uut näha, võib alati midagi üllatavat oodata, sellepärast on see mulle huvitav.“ Aga siin tuli temas mõnikord sõjamehe kõrval ka kunstnik ilmsiks. Juhtusime mõnel käigul kas algupärase maastiku või toreda põlise metsa peale, siis jäi ta peatama ja ei tahtnud oma vaadet looduse kauniduse pealt ära pöörata. Temnitsa ümber asuvas põlises metsas ütles ta kord: „Kui rahu tehakse, siis tulen siia tagasi ja hakkam maalima.“

Nähtavasti huvitas teda iseäranis maastik, sest kui tal vahel aega juhtus olema, siis võttis ta kohe oma kaasas oleva harjutuste mapi ja joonistas sinna maastikukavandid.

Lahingus, kuulide all, oli ta kartmata ja täitis vapralt oma sõjamehe ülesannet. Ta sai lahingus Bolschaja Sherdjanka all käest põrutada, aga jäi valust hoolimata siiski oma kohale ja võitles edasi. Kord eksis ta ühel luuramiskäigul Temnitsa metsadesse. Arvasime teda juba kadunuks. Teise päeva õhtul tuli ta siiski

tagasi, kuigi väsinult ja külmast värisedes. Seekord avaldas ta mulle: „Kas tahate teada, mis eest mina sõdin? Mul ei ole mingit iseäralist omakasulist sihti, mul ei ole ka varandust, mida ma peaksin kaitsema, sest ma olen veel vaesem kui kirikurott. Võitlen rahvaste vaimupimeduse vastu ja sõdin Eesti iseseisvuse, Eesti mehe elamisevõimaluse eest. Meile on tarvis jõukaid kodanikke, aga mitte rumalat rahvast ja rikkaid suurnikke.“ — See oli kõik, mis Tomasberg oma poliitiliste sihtide kohta avaldas. Aga palju armsamini kõneles ta, kui selleks mahti sai, kunstist, uuematest kunstivooludest, Eesti noorte kunstnikkude töödest ja nende elamisevõimalusest. Siin laskis ta aineti ennast kaasa kiskuda ja läks mõnikord oma vaimustuses kunsti vastu isegi ägedaks, kui mõni selle aine kohta ükskõiksust või lugupidamatust avaldas. Ta oli tulise vaimuga oma töös, niisama ka sõjas.

Tomasberg suri lahingus kangelasena. Teiste haavatute, tema lahingukaaslaste jutustuste järele seisis ta lahingu ajal ühe hoone katusel ja pani pealetungijate enamlaste liikumist tähele. Kuigi tal ainult pea üle katuseharja välja ulatas, olid vaenlased teda ometi märganud ja juhtisid tema peale kuulipildujatule. Neljast kuulist surmavalt haavatuna toodi ta ree peale ja saadeti haigemajasse. Aga juba enne haigemajasse jõudmist suri ta, kaheksasteist versta lahinguliinist eemal.

Tomasberg'i toodang ei ole suur — paarkümmend akvarelli, kümmekond kompositsiooni söes ja pastellis, mõned üksikud õlimaalid ja vähesed asjad graafikas. Juba Tomasberg'i surma päevast alates on kunstnikkude ringides juttu tehtud tema tööde kogunäituse korraldamisest, senini on need jutud aga kahjuks ainult juttudeks jäänud. Nüüd, kus Tomasberg'i surma neljas aastapäev läheneb, oleks selleks kõige kohasem juhus, ja need, kellest asi oleb, ei tohiks seda tegemata jätta.

ARARAT.

ARNOLD ULITZI ROMAAN.

Tõlkinud M. S.

Daniel, keda haigestas tema alatus ning valu, puudutas Nadjat, kuid ei teadnud, mida ütelda. Pealegi valdas teda kuum häbi, et nad hiiglast olid poriga pildunud.

„Ära nuta,“ ütles ta tasa.

Ja siis hingepõhjast:

„Kes suudab aidata?“

Ent naine ei vastanud.

Siis vastas ta ise hiljukesi ning sõnas:

„Manasse ütles: Kui mul Jumalat ei oleks, siis muutuksin kohe loomaks!“

Nadja vahtis temale kabuhirmus näkku ja haaras tema käe.

„Tule,“ sosistas ta. Nad astusid ukse lähedale, nii et metsa paistis; siia jäid nad seisma nagu oleks pika rännaku eesmärk saavuta-

tud ja nagu peaks Daniel naisele midagi näitama. Ta ei lasknud mehe kätt lahti; Daniel tundis tema verd tuksuvat. Pärani avatud silmil vahtis Nadja hommikut, imet oodates vaatles Daniel tema silmi. Linnulaulude kõla ja kuldse vaigu vaikne keemine suvi-puude tüvedes ja lehtede virvendav liikumine vaikselt õhus ning mahlade kerkimine rakukesest rakukesesse, — kõik see oli ta silmades. Täis ääretut lootust vaatas ta naise näkku. Ilmutused helkisid heleda valgusena inimsilmist.

„Me polnud alandlikud küll,“ ütles naine: „Jumal on olemas!“

Daniel lasi tema kääre lahti ja taandus veidi: ta kartis, sest naine näis võõraks muutuvat. Naeratades rääkis Nadja edasi:

„Olen täis rahu nagu mets ja ühtlasi täis elu nagu mets!“ Kui nad hulk aega olid vaikinud ütles ta lahkelt ja lihtsalt, nagu poleks midagi suurt sündinud:

„Kas sul mulle tööd ei ole anda? Tahaksin midagi teha.“

„Jah,“ vastas Daniel: „Võime jahu jahvatada.“

Ning nad läksid taha kõrrepõllu paigale, kus maapind ammu kõvaks oli tambitud. Seal oli Daniel alati vilja peksnud. Seal lebas hiiglasuur lame kalju; see oli Danieli veski. Tugeval alusel purustasid nad viljaterad kivide varal, mis jõgi oli siledaks hõõrunud. Nii ei saanud küll jahu nagu seda varemata aegade inimesed olid teinud, kuid kee ja terade vahel helendas ometi igalpool valge jahutolm. Esite ragisesid kivid kivialusel inetult, aag kui ju palju teri oli purustatud, vajusid kivid mugavalt pehmesse massi ja häälitsetesid mõnusasti nagu hobused või härjad rikkalikult täidetud sõime juures.

Jahvatajad kükitasid maas, põlved väljaspole; Daniel kükitas tõsisena ning auväärilisena, kuid Nadjal ei olnud hea istuda, ta kohendas end alatasa, ent ei tüdinenud, ehk ta liikmed küll valutasid. Danieli rahulikku auväärlikkust vaadeldes läks ta nägu heledalt naerule. Ajuti kastis ta mõlemad käed sügavale jämmedasse jahhu ja laskis jahu sõrmede vahelt voolata ning pudeneda.

Nagu omaette naeris ta tasa ja ütles:

„Üliõpilasena Moskvast võtsin kord mürki, kuid liig vähe; ja kolm aastat hiljem lasksin Peeterburis iseenda peale, kuid ei tabanud hästi ja sattusin laatsaretti ja sain terveks. Iseenda uputamine, laskmine, mürgitamine, poimine, see oli meil üliõpilastel kombeks, sest meil polnud usku elu-mõttesse Venemaal ja vahel arvatsime, et kommunismgi narrus on. Igas kuus läks mõni meist surma, ent mina — ma pidin

küll säästuma sääraseks jahujahvatuse tunniks, Daniel!“

„Ütle sa seda rõõmsalt?“ küsis Daniel: „ma ei saa hästi aru.“

„Jah, olen väga rõõmus,“ vastas Nadja.

Veidi aega kuuldus vaid innukat metsavaikust, siis hakkasid jälle unistavad sõnad aegamööda helisema:

„Neljateistkümne aastasena vast olin viimati rõõmus. Ja nüüd metsas jälle, Daniel!“

„Tead, milleks inimene elab?“ küsis Daniel kergelt.

„Täpselt veel mitte, aga mul on julgust. Olen ju rõõmus.“

„Ka mina olen rõõmus.“

Soe päev õnnistas nende tööd, jahu lõhnas viljakalt ning küllastavalt. Daniel kummardas pea, sest õnnis vaikus oli masendav.

„Jutustan, kuis lugu punakaardi seas edasi läks; täna võin seda rahulikult teha.“

Ning ta jutustas Vene keeli ega mõtelnud ühegi muu keele peale.

„Hea küll! See oli tema alaline ja igavene sõna, muud ta palju ei rääkinud ja kui ma küsisin, vastas ta aniselt. Jätsin ta kuhugi külla ega kuulnud temast iial enam. Kõik naised meeldivad mulle, igapäev meeldis mõni teine; haarasin igaühe, meelsamini paksud ja tõmbid, sest tahtsin uppuda nagu pagari taigakünasse. Mõtlesin: Hea oleks kärvata, kui parajasti teineteise juures magame. Mõtlesin: Elul pole muud mõtet ega mugavamat ilu. Teie kommunism ajas mind naerma, muidugi vaid salaja; kõik aated ajasid mind naerma. „Andke aga küllalt viina ja küllalt naisi,“ ütlesin: „siis pole kõik muu maa peal ainust sammu ega laengut väärt.“ Sotsialist, Nadja, — ei, sotsialist ma ei olnud. Olin elajas. Kord, kui parajasti joomisest veidi ärras olin, kuulsin Lenini kõnet ja värisin ning tundsin: „See on hiiglane ja lääne-eurooplased tema vastu vaid rumalad penid.“ Aga kui õhtupoole jälle üks Kata mu juures oli, siis ütlesin: „Kõik suured mehed on narrid, kui nad tööd teevad.“ Näed, Nadja, säärane elajas olin; ja minusuguseid oli palju punaväes. Imelik, suuremalt jaolt olid need sakslased, kes koju tagasi ei läinud, sest et maailm neile läila oli. Just sakslased olid nii väga meeletud ja täis põlgust.“

Ta lakkas jahvatamast, veeretis mängides kivi jahus ning tema kätest kadus töö-käte rahulik jõud. Ta silmad virvendasid häbist.

„Sotsialistiks sain alles metsas,“ ütles ta haavatud loomana: „kui üks olin, sain sotsialistiks. Mul oli oma kava: „Iial ei pea inimene nii palju töötama, et ta õhtul väsimusest vabiseb.“ Ons õige, sa venelanna?“

Nadja nikutas pead ja ütles:

„Aga kuis seda saavutada?“

„Kuidas? Ma ei tea. Ent kes teab, see tegutsegu selle järele.“

„Siis ei ole enamulus halb asi?“ küsis naine.

„Ei,“ vastas Daniel valulikult.

„Siin metsas mõtlesin sagedasti oma ema peale, kes ju ammu enne sõda suri,“ kõneles ta aeglaselt edasi: „Tema oli üks nendest, kes õhtul väsimusest vabisesid, nii väga palju pidi ta töötama ja nii vähe sõi ta, et toitu säiliks isale

sid püssi ja olid sagedasti pesemata, ometi on su käed palju ilusamad, kui mu ema käed olid ja palju pehmemad. Tema käed olid krobeli- sed, nagu vana nahk ja iga kortsu vahel oli midagi halli, mis seebiga pesteski ära ei läinud. Ainult näpuotsad olid siledad, sest need olid küürimisest nii kulunud, et neisse kortsud ei tekkinud. Selle eest olid nad kole punased, nagu nahk vast paranenud haavade kohal. Mu ema oli nii inetu paljust tööst!

Ed. Goerz: Mereröövel. Pariisi „Sügissalongist“.

ja meile lastele. Ta oli lühikese nägemisega ja kandis prille. Igal õhtul puhastas ta laua juures prille ja kohendas end ajalehte lugema, kuid alati uinus ta magama. Prillid vajusid ninaotsale, pea langes ja langes, kuni lõug rinnal puhkas; siis rögises ta igakord koledasti. Isa ütles vahel: „Sa magad ju jälle!“ Siis häbenes ema, lükkas ruttu prillid paigale ja luges agaralt, liigutas huuli seal juures, et meiegi lugemist näeksime. Näis nagu kardaks ta hoope. Näpuga vedas ta lugedes piki ridu. Näita oma käsi, Nadja! Ah, sa olid kaua punaväes, lask-

Käisin koolis, mis hulk raha maksis, ja häbenesin igapäev, et vaene olin ja halvasti riides. Ja et ma igapäev nii pidin häbenema, siis vihkasin õhtuti ema, sest tema oli inetuim kogu majas. Kui ta korisema ja pead noogutama hakkas, vihkasin teda vahel nii väga, et mu hambad lõgisesid. Siis kõhatasin ehk kõlksutasin lambikuplit ja urisesin: „Ära ometi maga! Ehk mine voodisse!“ Kahju oli mul emast alles siis, kui ju metsas olin.“

Daniel murdis sõrmi, nagu hull, kuni sõrmed naksusid.

„Nii väsinud ei tohi iial ükski inimene olla!“ kisendas ta: „See ei lähe. Kui kõik peale väsinu enda selles süüdi on, siis peavad kõik surema. On kultuur süüdi, siis peab ka kultuur surema. Muidugi oli teil õigus,“ hüüdis ta meeleheitel. „Keegi ei tohi teid sajatada, kui seda soovisite, et ükski inimene ennast tööga ei tohiks väsitada, kuni ta väriseb.“

„Me ei tea enam, mis me tahtsime,“ sosistas Nadja: „Kestis liig kaua, enne kui võitsime.“

„Miks säästusin just mina?“ küsis Daniel uurides: „miks on minul nii palju jahu? Peaksin Peeterburisse minema, kus inimesed üksteist tapavad. Ja kui seal ellu jääksin, siis oleks selge, et Jumal nii soovib.“

„Ta võib sind ju surmata, kus tahab“ vastas Nadja.

„Jah, see on õige,“ ütles Daniel ja hingas usklikumalt.

„Kui sina kardad, Daniel, siis kardan mina ka jälle,“ ütles Nadja nukralt.

„Kuis metsa tulin, seda pean ju veel jutustama,“ naeratas Daniel. „Kord püüdsid talupojad minu ja veel kolm enamlast. Esiti peksid nad meid, siis pidime külakiriku ees kummardama ja kirikuseinu lakkuma. Ja siis visati kaks meist lauta nälginud sigade juure. Sead olid nii näljased, et nad seotud meeste kallale tormasid ja nad elusalt sõid. Papp seisis laudas ja õnnistas sigu ja kogu tema pere oli ka seal; ka noorem tütar, selle nimi oli Musja. Ta oli ilus, väga sale ja väga ilusti riides, üleni valges rõivas. Isegi mustadel juustel oli midagi lumivalget, — tanukene, nagu meie maal vanad naised kannavad. Kõike seda märkas, kuna surmahirmus mõirgasin, sest seisime laudas ja pidime pealt vaatama ja kuulama, kuis talupojad sigu sundisid: „Sööge, armsad seakesed, minge rammusaks!“

Siis tuli meie punaväe rood Saksa ohvitseriga. Ta laskis kõik talupojad maha lüüa, kõik majad maha põletada, nagu Baguta põletati. Aga meie, pääsnud, ei võinud naerda, istusime maas, nagu oleksid meil jalad alt saetud ega suutnud tõusta, pidime alatasa nutma. Lõhnas heast küpsisest. Soldatid küpsetasid mõlemaid sigu. Hiilisin öösel eemale ja jooksin ära; pidin järjest oksendamast. Metsas leidsin suure tamme; see oli sama, mis nüüd maja ees lebab, Nadja. Kui ennast oksa puua tahtsin, leidsin sissekäigu keldrisse ja keldris lõpmata palju süüa ning aina rahuaegseid asju: päris jahu, suhkrut, varastatud head kraami.“

Kui Daniel seda jutustas, muutus ta tugevaks ja lõpetas lõbusalt:

„Pidin end veel mitmel puhul oksa pooma, ja ometi istun nüüd sinuga säärase suure jahuhunniku ees, Nadja.“

„Jah, nii on hea,“ vastas Nadja.

Daniel naeris:

„Seda usun minagi.“

Siis kandsid nad jahu siledaks pargitud nahkades onni juure. Seal kohtas neid Aleksander, tema näos hiilis salakuulaja ebatõekohene sõbralikkus.

„Nii suur hulk jahu,“ ütles ta nagu valmistusega: „Olete tõesti rikkad!“

„Sina ühes meiega!“ vastas Daniel.

Aleksander ehmatas nagu kuritöölt tabatu ja ütles kähku:

„Jätkub sellest siis tõesti kolmele söödikule?“

Daniel oli pettunud; ta tundis suurt headust alandlikuks muutunu suhtes:

„Kardad sa vast?“ küsis ta: „Ei, võime peaaegu ülbed olla. Oleks meil suhkrut, siis võiksite kooke küpsetada.“

„Kas ka padrunitest jätkub?“ uuris Aleksander: „Mis saab, kui need kord puuduvad ja talvel meid hundid piiravad või ka inimesed, mis?“

„Tõite ju hea hulga kaasa,“ ütles Daniel: „Minul endal ei olnud enam palju.“

„Keegi peaks kord Peeterburi minema neid ostma,“ naeris Aleksander käratsedes.

„Ostma,“ naeris ka Nadja: „Tsaari-rubladega, eks?“

„Oleks kena teekond,“ ütles Daniel.

„Mitu versta oleks? Viissada?“

„Jah. Umbes niipalju.“

„Kahekümne päeva tee,“ harutas Aleksander: „Kuuskümmend padrunit vähemalt tuleks kaasa võtta, kolm iga päeva jaoks. Elk on tee-äärsetel korjustel ka veel mõned.“

„Korjuseid on enam kui padrunid,“ ütles Daniel.

„Sul oleks vist tõesti himu minna?“ küsis Nadja naljatades.

„Jah,“ vastas Aleksander välkuvail silmil: „Tahad kaasa tulla?“

„Ei, ei,“ hüüdis Nadja, jälle naerdes: „Mina jään siia.“

„Kus nii palju jahu, seal on hea olla,“ sõnas Aleksander.

„Öösel nägin Peeterburi unes,“ ütles ta vähe aja pärast: „Enne nägin väga harva unes; peab vist nõrk olema, et unes näha. Nüüd metsas olen hakanud unes nägema.“

„Olen väga nõrk,“ naeratas Daniel:

„Näen sagedasti unes, rõõmustan igal õhtul, oodates öiseid nägemusi.“

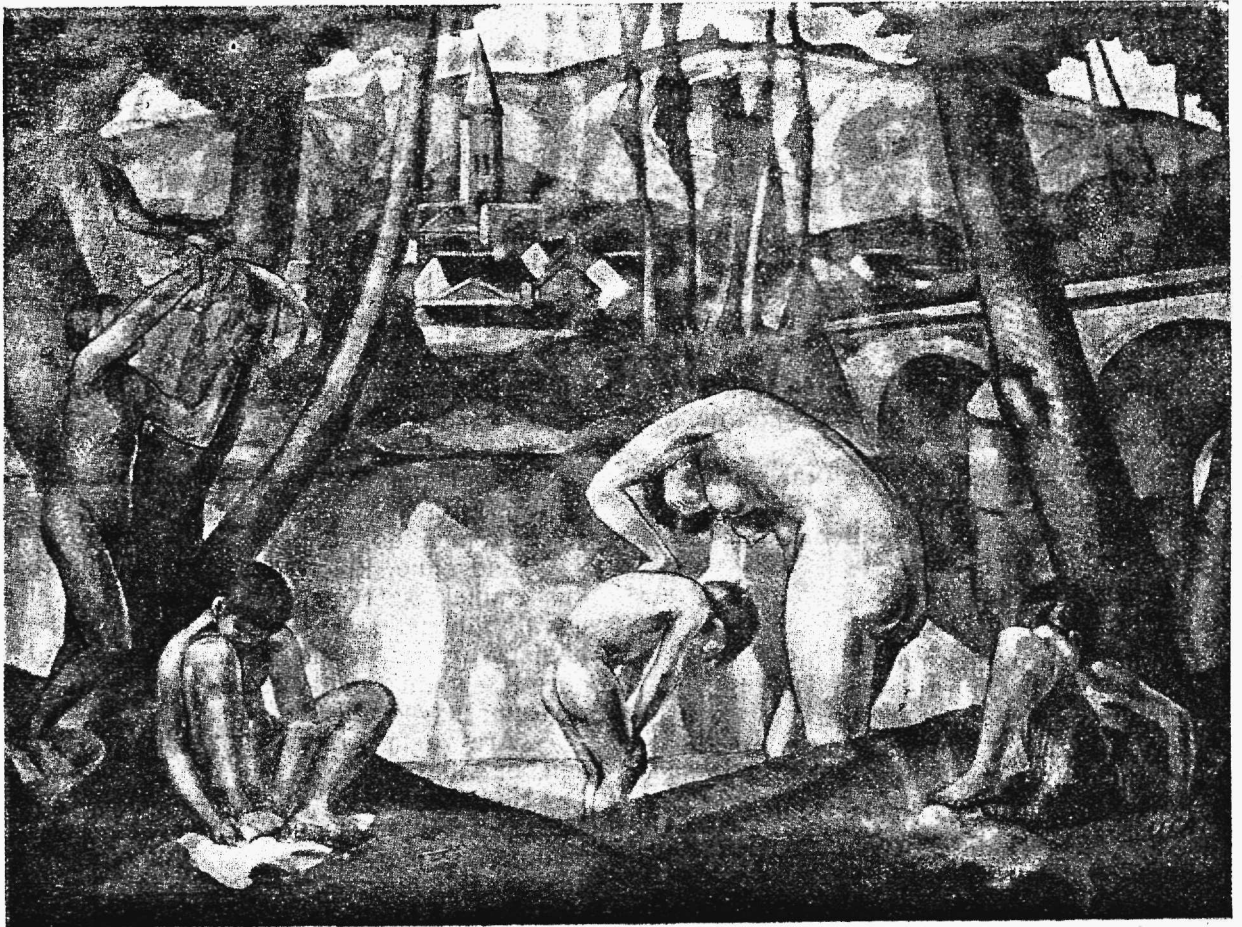
„Seda teeb vist tõesti mets,“ ütles Nadja.

Sel ööl uinus Aleksander hilja; urisedes ootas ta und, ent kui pelgas teda.

„Peaksin neilt kõik padrunid võtma,“ mõtles ta: „Siis jooksevad nad koertena Peeterburini mu järel.“

lekut, sest aknast paistis tumepunane pilvesk. Liigutada ei suutnud ta. Nüüd lõomas punane kuma uksepragude vahelt ja erendas põrandal kitsaste joontena; nüüd avanes uks. Naine seisis toas ja sulges ukse.

Ta vaatles uurivalt magajaid; Danieli ja Nadjat nähes raputas ta põlglikult pead. Siis näis ta Aleksandri nurga leidvat ja tegi rõõm-

Marcel Roche: Supelus. Pariisi „Sügissalongist“.

Kuid ta mõtles seda tagedalt iseendaga mängides, tal polnud veel otsustamisvõimet ega julgust.

Daniel hingas rahulikult, Nadja hingamist ei kuulunud. Aleksander pingutas kuulmist. Äkki kuulis ta Peeterburi hingetõmbeid; inimesed mühasid, hääled kohisesid suurtes saalides. Kuulates uinus ta magama. Niipea kui ta magas, kargas eelmise öö nägemus kohutaval kujul tema suule ja sealt hingesse.

Jälle tuli jälle naine. Ta aimas tema tu-

salt üllatatud näo. „Sa neetud naine,“ mõtles Aleksander ja kartis, et naine mõtteid kuuleb nagu sõnu kuuldakse. Naine tegi viisaka tervitusliigutuse, nii et ta Churginile sarnanes, — juudile, kes reaktsiooni vastu võitlemise komisjonis istus. Just sama kui Churgin tegi ta avatud käega kerge, lahke liigutuse; just sama kui Churgin, üteldes: „Teid lastakse maha, süütõendused on meie käes. Uurimist ei ole enam vaja!“

Ent kohutav käsi oli tulipunasesest rauast.

Pihus lõõmas tuline kuumus, nagu keev vesi. Kogu naine oli tulipunasesest rauast, ometi olid tal selgesti märgatavad silmad, kulmud ja ripsmed, isegi juuksed olid tal, kuigi need tumedamad polnud kogu lõõskavast kehast. Ta lähenes Aleksandri asemele; ta astus asjalikult, nagu vabariigi ametnik teenistuses olles. Kuhu ta astus, seal lõõmas õhk. Ta tõstis parema käe kõrgemale ja sirutas nimetissõrme õieli. Aleksander ägas tumedalt. Sõrmeotsa ilmusid tulikuuma piisad, mis kohe hangesid, ent siiski kuumaks jäid, nii et sõrm pikenes ja pikenes ja naise eel ruttas: ahnelt, aplalt, iharalt. Sõrm oli ju tulikuuma raudkang! Kang taotas Aleksandri südant; auruna susisema pidi süda, kui kang seda puudutab.

„Uuuu, uuuu!“ möirgas Aleksander. Müriinal kargas ta üles ja paiskas iseennast vastu seinale, nagu taignase massi.

„Aleksander! Aleksander!“ karjatas Nadja.

„Tule, tule, Nadja. Tule, katsu mind. Olen üleni põlenud, ta tahtis mu südame kõrvetada.“

Daniel mõistis nüüd alles; tal olid mõlemad püssid käes.

„Nadja?“ sosistas ta pimedas nägemata: „Mis on?“

„Midagi,“ vastas Nadja: „Ta nägi unes vist midagi väga hirmsat.“

„Kommisjon tahtis mind,“ ütles Aleksander vabisedes: „Churgin käis siin, käis naisena.“

„Oo, Churgin,“ kordas Nadja ning värises; nii kohutav oli too nimi öises pimeduses.

„Kes on Churgin?“ küsis Daniel.

„Ah,“ ütles Nadja kergelt, et Aleksandrit rahustada: „Churgin istub Peeterburis ja mõistab reaktionääre surma, — kui neid veel on.“

„Pea minema!“ ütles Aleksander aralt.

„Homme, homme,“ vastas Nadja: „Nüüd pead magama.“

Aleksander ei uinunud enam. Aovalgel tõusis ta asemelt. Nadja ja enda püssid viis ta ettevaatlikult välja, maja ette; ta avas ukse vaid pilukile, et õhutõmme teda ära ei annaks. Danieli püsse ei saanud ta võtta, need olid Danieli kõrval. Ka padrunid ei saanud ta kõiki kätte.

Salakäigu kaudu roomas ta keldrisse ja võttis viljateri, valmis-leiba, suhkrut ja plekkkannu viinaga. Kui tal kõik käes oli ja rändamisrõõm ju ihus lõkendas, muutus ta sõbralikuks. Jäägu neile kaks püssi ja muist

padrunid, mõtles ta: ja viin, mille keldrisse maha kallata tahtsin.

„Lakkuge ja elage,“ ütles ta: „Lakkuge endid üle-talve.“

Tasa sammus ta minema. Puid valgustas hele hommik.

Teine raamat.

Jutustused.

Daniel ja Nadja sõid ning jõid ega olnud põgeneja pärast mures, sest puudealust valgustas alles kahvatu õhtueha ja metsa taga põles taevas ere puna. Nad arvasid Aleksandri jahil olevat, sest kaks püssi puudusid. Ainult see pahandas Danieli, et kallid padrunid niipalju ajaviiteks raisati. Ent ainustki pauku polnud päeva jooksul metsast kostnud.

Daniel oli veidi kohmetu; ta tahtis midagi rasket küsida. Äkki tõstis ta parema käe suu juure, kobas suud ja ütles naerdes:

„Mu keel on edevaks muutunud neil päevil. Ta on õppinud liikuma. Mul ei tarvitse enam karta, et kõnelemise unustan.“

Kähku lisas ta juure:

„Pea aga tõtt ütlema, Nadja: kuidas ma õieti jutustasin? Saad sa ka aru? Olin ma väga kohmakas?“

Kuid enne, kui Nadja vastata jõudis, kohkus Daniel, sest mets tuli pilkavalt ja ähvardavalt lähemale ja onni tahumatus näis teda häbistavat; ta vaatles iseennast ja nägi end närudesse ning nahkadesse riietatuna. Põrutav-suureks muutus ta häbi.

„Ära vasta, ära vasta,“ palus ta: „Häbenen, et küsisin.“

Nadja naeris ja ütles:

„Pea naerma; see on parem, kui häbenemine, Daniel!“ Ning ta puudutas tema koeranahku ning silitas neid, nagu kalli pidurüü pealt tolmukübet kõrvaldades. Ta suu näis ettevaatlikult ja aukartlikult tolmu puhuvat.

Daniel võis nüüd tõesti naerda.

„Tõepoolest, olin eesel!“ hüüdis ta: „Ununenud on lugemine, ununenud kirjutamine; ja mina siin metsas teen, nagu oleksin sulle novelle jutustanud ning nõuan sult arvustust! Oo, ma surematu lääne-eurooplane!“

Ning temagi äigas käega üle enda riiete ja tõmbas nahad sirgu.

„Olen päris moenarr, Nadja! Võiksin Nevski prospektil daame veetleda, eks ole?“

Siis jäi ta mõttesse ja ütles väga tõsiselt:

„Ehk on häbenemist siiski rohkem vaja, kui naeru. Mäletad, me söimasime Alek-

sandrit edevaks? Ta ei olegi vist minust edevam. Kui ma metsas lihtmeelseks ei muutu, siis ei muutu ma seks iialgi. Ma usun aga, lõpetas ta tasa: „kui ma lihtmeelseks ei muutu, siis ei päästa mind Jumal.“

Neid sõnu kuuldes valdas Nadjat aukartus; ta vaikis alandlikult. Alles hulga aja pärast ütles ta kurvalt:

„Mul on midagi kirjutatud ligi, ehk peaksin selle ohverdama ja tuulde viskama. Nii armsad olid mulle täiskirjutatud lehed, et neid alati kaasas kandsin: üliõpilase ülikonna all ja nüüd nende närude all.“

„Midagi kirjutatud?“ hüüdis Daniel ärevalt: „Näita mulle, ma pole ammu kirjutatud sõna näinud, ma pole isegi paberit näinud. Esimesel metsaelu aastal kirjutasin puukändudele sõega igasugu sõnu, Nadja, ja mõnikord nutsin kirjatähtede ees.“

„Sa ütlesid kord: „Önnistatud on keel!“ Nüüd ütlen ma: „Önnistatud on ka kiri!“

Siis kooris Nadja nartsudest, mis tema jalgu katsid, mõned määrinud paberlehed, tõi plekktopsiku vaiguga lähemale ning süütas vaigu põlema, sest pimedus oli tulnud. Tume-kollane ja punane keset tihedat suitsu oli selle metsalambi valgus. Nadja silus ja silitas paberlehed sirgeks. Siis andis ta need mehele ja ütles vaid:

„Kolm kirja Shuuralt.“

Daniel ei puudutanud paberit käega, vaatles ainult totra aukartusega imeharuldast asja.

Viimaks sõnas ta pikkamööda ja tasa, nagu imestav laps:

„Sõnad.“

Ta ei lugenud, ei süvenenud sissu; tal oli küll tundmusest: „Siin algab sõna ja siin lõpeb teine ja siin on lause lõpp.“

Äkki küsis ta:

„Kes on Shuura? Ons Aleksander?“

„Ei, ei,“ vastas Nadja ruttu: „Mitte see Aleksander, vaid kuulsam: revolutsiooni algataja. Kõik venelased tundsid teda, kõik eurooplased pidid teda tundma. Soldat tapis ta.“

„Sa armastasid teda vist väga, eks ole?“ küsis Daniel.

„Jah, Daniel.“

„Kuhu jääb Aleksander?“ küsis Daniel, juttu mujale juhtides.

Nadja võttis kirjad ja peitis uuesti.

„Öö on käes,“ ütles ta: „Imelik. Ta oli väga rahutu; ma usun, ta tahab me juurest ära minna.“

Aleksander ei tulnud tagasi. Ja kuna Nadja täis ärevust oli ega aru saanud, kas ta

rõõmustama või kartma pidi, hakkas ta temast rääkima; unistavalt kõneles ta asemel, suu Danieli poole pöördud, kelle lähedalolek teda lohutas:

„Sagedasti pilkas ta mind, kui ta mulle tundidekaupa oli manifeste ja seadusi dikteerinud ja ma pärast seda veel enda mälestust kirjutasin. Kuid ma olin alati heameelest hull, et lõõmaval ajal elasin ja selle aja tungalt tohtisin kanda. Olin uhke ja edev, aga kõige rohkem, Daniel, olin temast vallatud; sellest ei saa ma nüüd enam aru.“

Tema ütles: „Narrus on aega kirjeldada; ent aega luua, see teeb nalja.“ Ta ütles: „nalja“, sest temale oli kõik vaid naeruväärt. „Kirjutamine on naiste asi,“ rääkis ta: „meeste asi on tegevus.“ Nii lõi ta mind mõne maotu sõnaga alati uimaseks, nagu kärbsed nahklapiga uimaseks lüüakse. Kuis põlgas ta kirjandust! Ta ei lugenud iial midagi, ei kirjutanud iial midagi, peale allkirjade hulga seaduste ja surmaotsuste alla, neid oli vahel mitusada päeva jooksul. Ma usun, ta pole iial Marxi lugenud; kõike oli ta vaid kuulnud ja mis talle hukutav näis, selle omandas ta ning tegi kõnedeks. Vahel mõtlen, et tema hää l kogu ta kõnede sisu oli, tema hää, millest terved uulitsad võisid kajada. Pealegi vabises ta alati metsikust vihast, kui kõneles, ja see viha valdas kuulajaid. Vahel mõirgasid tuhanded keset kõnet, nii väga erutas ta kõiki, kes teda nägid ja kuulsid. Ja sealjuures ei osanud ta alguses õieti Vene keeltki ning tegi naeruväärilisi vigu.“

Nadja peatas ja naeratas kurvalt ning imetlevalt.

„Mina pidin alati ta juures olema, pidin tema toas magamagi, kuid ta ei puudutanud mind iial, sest temal ei olnud sugu. Ta ütles: „Vajan sind, väike, ja kui kõik läinud, vajan veel sind. Magadeski vajan publikumi, sest olen suurim näitleja ilmas!“ Aga ma ei uskunud sääraseid sõnu, sest mõtlesin, et ta iseennast pilkab. Mina aga ei näinud, mis temasuguse juures võis pilkeväärioline olla. Nii väga armastasin teda. Uskusin ju sedagi, et ta inimeste-armastusest keeb, nagu kuum allik ja teda vaid inimeste rumalus vihastas.“

„Kuis sattusid tema juure?“ küsis Daniel ja tema suulagi kõrves, ta keel paisus ning rinnal lamas tinaraskus, sest ta kartis, et kohutav Aleksander tuleb ning jälle nende kõrvale magama heidab.

„Kas tema isa tõesti Vene üliõpilane ja oma sakslane oli, seda ma ei tea. Ja kas ta vangis oli olnud, seda ma ka ei tea. Ma arvan, ta valetas väga palju.“

Nägin teda esimest korda, kui esimese revolutsioonilise valitsuse kukutasime. Selle valitsuse liikmed olid lollid burshuid. „Ainult mitte hirmuvalitsust.“ hädaldasid nad: „Ainult mitte hirmuvalitsust!“ Tsaari ei ole, mõtlesid nad: nüüd on ajalugu puhtast teemandist. Oh need eeslid! Missugust viletsust nad töid! Suuremat kui meie! Vihkan neid, ptüi, kurat!“

Nadja istus sirgelt, selg vastu palkseina; tema hääl täitis maja sootuks; ta oli imeliselt õnnelik, esimest korda noist päivist kõneledes.

„Tol ajal elas Shuura, päris Shuura, kes kirjad kirjutas. Kõik nimetasid teda Shuuraks, nagu oleks ta iga venelase vend või lähem sugulane ehk sõber olnud. Rumalad vaesed talupojad pilgutasi silmi, kui tema nime nimetati. Kõik teadsid: Shuura saab Venemaa heaks midagi korda saatma. Kui sõda algas, jooksis ta mööda uulitsaid ja hüüdis: „Maha sõda!“ Politseil ei tulnud meele teda kinni võtta, nii suur hullumeelsus oli sääranne kisendamine, sest kõik olid vaimustatud ja isegi paljud üliõpilased-revolutsionärid olid nagu purjus. See tuli sellest, et me kõik meeleheitel olime ja et sõda alatu äripäeva tuhandeks killuks purustas.“

„Maha sõda!“ kisendas Shuura ainuüksi, ja lõpuks pandi ta kinni. „Laske mind keisri juure,“ palus ta: „Tahan temaga kõneleda. Ta on eksiteele viidud õiglane; kõik kurjad inimesed on eksiteele ukutatud õiglased. Ta kutsub väed tagasi! Venemaa au saab ilma naeruks! Ah, vennad, au ongi ju kõige suurema naeru väärt. Mis on au, kui au seltsib tapmisega? Tapmisel ei ole häid kaaslasi, keiser saab seda uskuma, kui temaga kõnelen!“

Kuid see polnud õige; keiser polnud õiglane, ta oli idioot, ainult idioot. Kui idioot minema kihutati, avanesid kõik vangimajadeuksed ja välja tulid kõik mõrtsukad, vargad, petised, mässajad, tulesüütajad ning asusid hõisates endi käte tööle; ka Shuura tuli ning läksime temale vastu. „Nadja!“ ütles ta: „Milline kaunis päev!“ ja näitas taevast, mis ju kevadiselt kumas. Ta arvas, nüüd saavat kõik heaks. Laulsime marseljeesi tema taga; ta kõndis nagu preester enda vangirüüs. Uskusime, et tema kõik teeb, mis teha vaja. Kuidas me sel vilkel Venemaad armastasime! Shuura teeb Venemaa imeliseks maaks! Keegi langes kummuli ja suudles uulitsat. Isegi burshuid lehvitasid aknatest rätte; keegi pildus lilli, nagu sõtta minevatele sõduritele oli lilli pillatud. Shuura asus Kremliisse, valit-

sus harutas uusi seadusi. Esimene seadus oli: „Kõik võim on ajutise valitsuse käes. Kes valitsusele ei allu, see lastakse maha!“ Shuura oli ettevaatamatu, sest ta oli täis vaimustust. Ta käristas protokollid puruks. „Kõik võim on kurjast.“ kisendas ta: „Võtke suurtükid ja paisake merde! Tehke tööd ja armastage üksteist! Rikkad saavad tegema, mis ma neile ütlen; igaüks on valmis andma, sest ei ole suuremat õnne, kui andmine.“

Nii ei tehta poliitikat, ei! See oli narrus, iga tema sõna oli narrus; tean seda. Aga, Daniel, miks armastasime teda siiski nii väga? Pidi ometi ka mingi tarkus tema sõnades peituma; meie igatsuse pidi ta väljendama. Miljonid armastasid ju teda, säärast narri! Pidime järjekult puhtad olema, nagu tema puhas oli; muidu oleksime tema üle hirvitanud, nagu võimukandjad hirvitasid. Me polnud siis kurjad, kindlasti mitte; alles hiljem muutusime kurjadeks.

Shuura vangistati; vangiriided olid tal ju alles seljas. Hiljem olla ta katsunud põgeneda, vahisoldat laskis ta maha. Kui ta surnud oli, muutusime kurjadeks. Me ei uskunud enam, et kõik kuri võib heaks muutuda; seepärast hakkasime hoolt kandma, et kõik kurjad maha löödaks. Kuid hulgalisest tapmisest muutusid ka head kurjaks; ning aate unustasime.“

Nadja nuttis.

„Ja Aleksander?“ küsis Daniel.

„Jah, tema!“ vastas Nadja, täis valu ja kibedust.

„Kui Shuura surma eest kätte maksime, ilmus ta Moskvasse. Juhtusin parajasti Kiievi uulitsale tulema, kui ta seal seisis ja halvas Venle keeles kõneles: „Töölisel, üliõpilasel, vaesematest vaesed, hoerad, armastatud inimkonna kõnts! Lepikkuse aeg ei ole veel tulnud; kes armastusest räägib, on rahva äraandja. Esiti tuleb maakera burshuidest puhastada, siis vabaneb see teie jaoks! Ärge kartke tappa. Sa ei pea tapma, on burshuilik käsk. Meie kümme käsku on teistsugused: Pea d tapma! Pead Jumalat teotama! Pead abielu rikkuma! Kõik senised seadused ja käsud tulevad hävitada; siis alles loome uued seadused. Ärge kartke kurja, te heasüdamlikud venelased. Jumal ise on teid neednud, et kurjad peate olema; teie lastelapsed aga saavad head olema! Kapitalism on kõige kurja juur. Jumal on teiega, venelased! Ärge uskuge pappide sõnu, nemad ei tea midagi Jumalast; nad on kapitaalibajumala ülempreestrid!“

Nadja karjatas valjusti.

(Järgneb.)

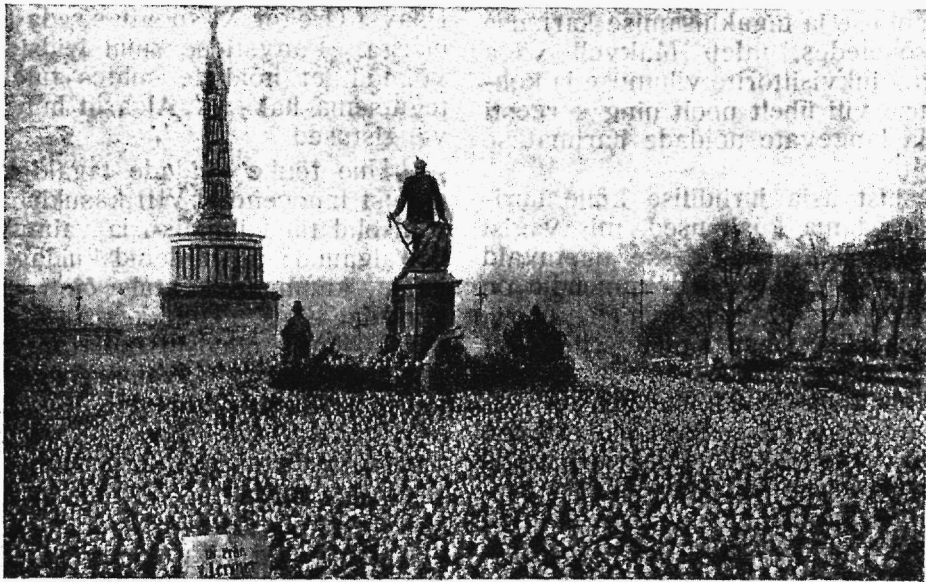
NÕIAPROTSESSID.

MAURICE GARÇON'I JÄRELE PRANTSUSE KEELEST.

Nõia-protsessid on viimaseil aastail õige hulga, osalt väga põhjalikkude kirjutuste esemeks olnud. Lugematud kirjutused ei ole aga suutnud ainest veelgi igakülgselt pilti anda. Alatasa leidub uusi dokumente, mis ikka selgemini valgustavad seni tuntud ebausunähtusi ja kohutavaid kurbmänge, millede põhjuseks ebausku olnud. Saladuslikkuse ja tundmatuse õhkkond veelteb paljuid uudishimu-

jaolt harimatud ja nõrga iseteadvusega, on asju tõeks tunnistanud, mida mõistus uskumast keeldub ja millede tõenäolus väga kahtlane.

See üksmeel võimatute asjade tõekstunnistamisel on imelik ja arusaamatu. Seda aga just pidasidki endiste aegade kohtutegelased ja inkvisiitorid tõenduseks, et teod, mida nad taga kiusasid ja karistasid, tõepoolest olid tehtud. Tähtsamad keskaegsed õpetlased uskusid nõi-

Ruhri sündmuste puhul: Meeleavaldus Berliinis Võidusamba ja Bismarcki ausamba juures.

likke, sundides neid ahnelt kuulama jutustusi nõidadest ja nende kohutavast saatusest.

Peab aga tunnistama, et nõia-protsessid lugemine peagi tüütavaks muutub, kui asjaga küllalt tuttav ollakse. Kohtuasjade-käik on alati ühesugune. Nad ei lähe lahku ei välise kuju ega ka sisu poolest. Sabbath, kurjavaimu kummardamine, vaimude esilemanamine, vaimude ilmumine — kõik need põrguga liidusoleku avaldused on ikka ühesugused. Nad näivad ühe liistu järele valmistatud olevat, mis huvi nende vastu peagi hävitab.

Nõiaprotsesse on peetud mitmesugustel aegul, mitmesugustel mail. Inimesed, enamalt

dusesse ja selle mõjudesse. Hoolimata mõne üksiku julgetest protestidest, kestsid nõidade protsessid ajaloo uue aegjargu alguseni ja tuleriidal muutusid tuhaks nende ihud, keda üldine ebausku kangekaelselt kahtlustas kohutavaimates kuritegudes.

Miks ei pidanudki need ebausklikud endi kahtlustusi põhjendatuks pidama, kui iga protsess oli rikas tunnistustest, mis ebausule alatasa uut jõudu andsid ning järjest uutele eksiarvamistele viisid?

Nõiaprotsesside käiku lähemalt uurides tekib nähtus, kas need mitte seepärast nii üheaolised pole, et kohmakas ja erapoolik kohus

kaebealused seisukorda aetas, kus neil muud üle ei jäänud, kui teed käia, mille määrasid esiti kohtunik, siis timukas. Sellelt teelt kõrvale kalduda oli võimatu.

Nõidade rohkus teatud aegjärgudel on mingi taudi sarnane. Nõiad tekkisid ühtaegu tagakiusamisega ning kadusid, kui lõppes tagakiusamine. Kahtlemata kõneldakse mõnel pool tänapäevgi veel üliloomulikkudest, nõidusega ühenduses olevatest asjust; kuid säärased jutud tekitavad meie päivil ainult uudishimu, kohutlikuks vaheleastumiseks põhjust andmata. Möödas on ajad, mil arusaamatuid ja inimesele ülejõu käivaid nähtusi peeti saatana sisenduseks ja kurivaimu kätetööks. Möödas on ajad, mil saatana abi tarvitamise eest võidi ühel hobil kohtu alla anda 1200 inimest, nagu Prantsusmaal 1572 a.

Nõidade rohkuse ja tagakiusamise karmuse vahekorra kohta kõneledes, ütleb Makvell väga õieti: „Sabbat on inkvisiitorite vilumuse ja kohtunikude oskuse vili ühelt poolt ning kergesti teiste mõju alla langevate nõidade harimatuse vili teiselt poolt.“

Arvan, et just asja juriidilise külje uurimine peaks lahendama küsimused, mis vägisi tekitavad, lugedes nõiaprotsessidesse puutuvaid arvurikkaid dokumente. Need dokumendid on nii ühetaolised, et igavaks muutuvad igaühele, kes nende lugemisele ei asu nimelt selleks, et just dokumentide ühetaolikkusest leida põhjusi, miks need nii ühetaoliseks kujunenud.

Olen uurinud nõiaprotsesside kirjeldusi just seks, et näidata, kuis nende ühetaolikkus, mille põhjal nõidade tagakiusamist kaua aega õigusstatuks peeti, ei ole muud midagi, kui inkvisitsioonikohtute asjaajamise ja omapäraste võtete loomulik tagajärg.

*

Enne kui nõidade vastu tarvitatud kohtumõistmise võtteid lähemalt kirjeldada, pean tarvitikuks veidi peatuda nõiaprotsesside ajaloo juures.

Nõidade tagakiusamise algatajaks oli kirik. Nõidade kuriteod olid eestkätt usu teotused, mitte süüteod riigi ehk üksikute isikute vastu. Hulk aega ei huvitanud nõiad usuteadlasigi. XIII aastajal pööras kirik nõiduse ja lausumise peale vähe tähelepanu; inkvisitsioon võitles tol ajal peaaesjalikult lahkusulistega. Valencia kirikukogu otsus 1248 a. kohustab inkvisiitorid karistama üksnes lahkusulisi, nõiad ja lausujad kästakse vaid kogudusest välja heita. Ka Trebia kirikukogu 1310 a. käsib samade süütegude eest karistada kogudusest väljaheitmisega.

Kuid lahkusulisi ja ususalgajaid jälgides hakkas inkvisitsioon otsima ka nõidade tegev-

ses fakte, mis oleksid võimaldanud süüdistada neidki ususalgamises. Algasid pikad vaielused selle üle, kui kaugelt võis ususalgamiseks nimetada nõidade kurjavaimuga läbikäimise avaldusi. Pika peale jõuti otsusele, et saatana esilemanamine ja temaga lepingutegemine olid ketserlikud teod. Ent nüüd tekkis keerdküsimus: ons ususalgaja, kes saatana läbi käib, seda patuks pidamata? Kui ta seda patuks ei pea, on ta ketser, vastati selle peale: aga kui ta läbikäimist kurjade vaimudega peab patuks ja seda siiski teeb? Säärasel juhtumisel ei saa teda ketseriks nimetada, sest ta ju ei salga usu põhilauset, et saatana läbikäimine on patt.

Arutustega nii kaugele jõudes olid usutoed lõpuks võimaluse leidnud nõidade vastu võitlust alustada. 1374 a. küsis Pariisi peainkvisiitor paavstilt luba nõidade tegevust jälgima hakata. Paavst Gregor XI soovitas seda teha kõige valjusega. Paavsti eeskujul leidsid ka ilmalikud võimud, et nõidade suhtes tuleks energiliselt tegutsema hakata. Algasid hulgalised nõidade vangistused.

Uue tõuke nõidade tagakiusamisele andis paavst Innocentius VIII käsukiri 1484 a. Vahepeal olid tülid ilmaliku ja vaimuliku kohtu vahel alanud; ei suudetud kuidagi kokkuleppele jõuda, kummale kohtule õieti nõidade asjade uurimine allus. Tülid kestsid õige kaua; mõlemad võimud nõudsid nõiaprotsesside harutamise ainuõigust. Prantsusmaal jäi võit viimaks ilmalikule kohtule; XV aastajal lõpul anti nõidade jälgimine ja karistamine täiesti ilmaliku kohtu ülesandeks.

Algas hulgaline nõidade jälgimine. Süüdistuste leidmine ja süü kindlakstegemine oli endist viisi vaimuliku kohtu auasjaks; karistamiseõigust vaimulikule kohtul enam ei olnud, karistajaks oli ilmalik kohus.

Et nõiaprotsesside käigust õiget pilti saada, tuleb mees pidada asjaharutuse kahekülgisust. Nagu öeldud, olid süütegude uurimine ja tõenduste otsimine vaimuliku kohtu ülesandeks. Kuna kohtuniku enda tõekspidamine tolle aja õigusmõistmise juures mingit osa ei mänginud, vaid kogu protsessikäik olenes tunnistajate ja süüdistatava seletustest, siis oli vormiliku asjaharutuse eel käival uurimisel ja tõenduste kogumisel väga suur tähtsus. Kohtuotsus olenes süüdistusmaterjaali ja tõenduste korraldusest. Tõendusi võis olla kolme laadi: täielised süütõendused, osalised tõendused ja kadused tõendused.

Hukkamõistev otsus oli ainult täielise süütõenduse puhul võimalik. Tõenduste saamiseks võis tarvitada tunnistajate ütelusi, kes asja oma silmaga näinud. Autute inimeste ega säärase

tunnistusi, kes asja ainult kaudselt kuulnud, ei tohtud arvesse võtta. Parimaks tõenduseks loeti kaebealuse enese süütunnistust; sel puhul oli süü väljaspool kahtlust, eriti kui süüdistatava enda sõnu veel mõni tunnistaja kinnitas.

Osaliste tõenduste puhul oli kohtunikul õigus kaebealust piinata lasta, et tema suust täielist süütunnistust saada. Sest hukkamõistev otsus võis järgneda vaid siis, kui süü täitsa kindlaks tehtud.

Süüdistati kõige sagedamini saatanaga lepingu tegemises, ihulises osasaamises saatanaga, rahe ja tormide esilekutsumises, ihulikult mitmes paigas korruga viibimises. Kõik säärased asjad tundusid loomulikul teel võimatuena veel XVI aastasaja õpetlastelegi.

Mitteketserliku nõiduse juhtumisi oli palju Nendes süüdistati peaasjalikult preestrid, kes näit. küünlad ja „igavese tulukese“ kirikus kustutasid, et seega vaenlastele halba teha; ehk

„Võrratu avantüür“.
Caillavet-Flers-Rey komöödia „Estonias“
(E. Villmer ja H. Lauter).

Karistused nõiduse eest olid mitmesuguseid. Kõige pealt tehti vahet ketserliku ja mitteketserliku nõiduse vahel. Mitteketserliku nõiduse eest ei tohtud surmanuhtlusega karistada, vaid üksnes piitsahoopide, sunnitöö või kodumaalt väljasaatmisega. Oli aga nõidus ketserlik, siis ootas süüdlast ususalgaja karistus, s. o. surm.

Vahetegemised ketserliku ja mitteketserliku nõiduse vahel on usuteadlaste käsiraamatutes imepeened, sageli juuksekarva lõhkiajamiseni ulatuvad.

Karl Jörn.
Saksa laulja, kes „Estonia“ laval „Karmenis“
suure eduga esines.

surnupalveid lugesid elavatele, et neid seega enneaegselt surma saata; ehk tarvitasid altari-sakramendina pühitsemata leiba või koguni leiba mitmesuguste lisandustega (veretilk, salamärkidega kaetud sedelikeste tuhk j. m.); lõpuks neid, kes palvetades pühaskojas ihkaside jumala meelepäraste esemete asemel lubamatuid asju.

Näib, et saatana esilemanamine ja temaga läbikäimine olid nõiduse ketserliku ehk mitteketserliku laadi määramisel tähtsamaks mõõdupuuk. Saatanaga läbikäimist peeti hukka-

mõistmisvääriks, sest et see pühakirja põhjal lubamatu oli. Saatanat tunnustades ei tarvitsenud nõiad jumala olemasolu salata; ent saatana abi tarvitades teotasid nad jumalat, jumalateotus aga on kirjatähe põhjal surma väärt.

Milised olid saatana kummardajate süüteod? Nad palvetasid saatana poole, pühendasid temale omad lapsed, vandusid ja lausused tema nimel; sääraсте vaimliste süütegude kõrval leiame nõiaprotsesside kirjeldustes kaebealuseid süüdistatavat ka tegudes, millede harutus tänapäev osalt kuuluks kriminaalrajade uurija valdkonda. Nõiad mürgitasid, hävitasid eluid, manasid näljahäda ja põuda, andusid ihulikult kurjadele vaimudele. Kõik säärasted roimad tundusid nii kohutavate ja hirmsatena, et kohtunikud nõidade suhtes igakord tarvili kuks ei pidanud õigusmõistmise seaduspäralikkusest täsmaliselt kinni pidada.

Paljudel juhusel oleks võimatu olnud süüdistusi tõenduste varal kindlaks teha, nii pöörane ja ebaloomulik oli süüdistusmaterjal. Kuid kaebealuste hukkamõistmist nõudis hulkade viha ja kohtunikkude veendumus; säärastel juhusel ei saanud arvesse võtta kõiki seaduse nõudeid, pidi leitama tee nendest möödapääsmiseks ehk nende nägilikuks täitmiseks.

Niipea kui õigusmõistjate kõrvu puutus mingi nõidusejuhus, alustati jalamaid asja uurimist. See võis olla üldine ehk eriline. Üldise uurimise eesmärgiks oli — leida tundmatud süüdlased ehk kindlaks teha umbkaudsete kuulujuttude põhjal kahtlustatavate süü. Erilise uurimise eesmärgiks oli teatud isik; see uurimine pidi tõestama süüdistuses mainitud faktid; põua manamise, laste tapmise jne., ehk vaimliste kuritegudena: lepingu saatana, ihuliku osasamise kurjastvaimust jne. — süüteod, milledele raske oli leida otsekoheid tunnistajaid, vaid pidi sagedasti asju uurima üksnes naabrite või külakondsete ebamäärase keelepeksu alusel.

Tunnistajate ülekuulamine oli salajane. Kohtunikul oli õigus avaliku teadaande kaudu igahühte, kes asjast arvas midagi teadvat, kohustada kõike tunnistama, mis ta oli näinud või kuulnud. Kes tunnistamast keeldus, seda ootas karistus; tunnistajaid võidi tunnistama sundida isegi piinamise varal.

Kaebealuse eelvangistuseks jätkus osalistestki tõendustest. Olid osalised tõendused käes — jätkus üheainsa usaldusvääriks tunnistaja sõnadest —, siis oli kaebealuse piinamine lubatud, et teda ennast sundida täielikule süütunnistusele. Parimaks süütõenduseks peeti kaaslaste tõendusi; asjakäigu kiirendamiseks olid kuriteokaaslaste tunnistused väga soovivad.

Õige suurt osa mängis ka kaebealuse „halb kuuludus“. Vanasõna põhjal, et „ei ole suitsu, kus pole tuld“, anti naabrite ja külakondsete juttudele ning arvamistele ülisuur tähtsus. Kuid kuulujutud pidid alguse meeste ringkonnast saanud olema; naiste keelepeksmisele anti vaid siis tähtsust, kui tegemist oli „naiste asjadega“, nagu iduhävitust või lapsetapmine. Kuulujutt pidi olema „püsiv ja kindel“ ning pidi alguse saanud olema kuriteo kordasaatmise ajal ehk varsti pärast seda.

Ent halbade kuulujuttude mõju võis hea kuulsus üles kaaluda; igatahes võis see süüdistuse tõeluse juures kahtlema panna. Erakorradel lõpetati uurimine kaebealuse hea kuulsuse ja laitmata kommete pärast.

Tähtsaks süütõenduseks pidas kohus kahtlusealuse põgenemist.

Niisama tõsiselt võeti kahtlusealuse endiseid ähvardusi; suutsid tunnistajad kindlaks teha, et roima eel kahtlusalune kahjusaanud oli ähvardanud, siis võis kohus selle ähvarduse põhjal kahtlusaluse süü pooleni tõendatuks pidada, isegi kui ähvarduse ja hilisema kuriteo vahel õige pikk ajalik vahe oli.

Säärasted olid osalised tõendused. Mis puutub kaudsetesse, siis võis nendeks olla kõik, mis sooviti. Jätkus igast sõnast, igast vähemastki näpunäitest.

Peab tähendama, et nendest näpunäidetest jätkus ka nõidade kaastegevuses süüdistamiseks. Kaastegevuseks loeti iga vähematki abi: nõuandeid, oma katuse all varjamist, nõia kasuks valetamist ja väärtunnistamist, isegi kahtlemist või kogelemist tunnistamise juures; nõiduses kahtlustatud isikutega kõnelemist ja kohtuniku pale ees lödisemist ning pelglikult vaikimist.

Kahtlust äratada võis lõpuks igaüks, kelle majas keegi oli äkilist surma surnud, kelle maja lähedalt korjus oli leitud; igaüks, keda mõne kuriteo kohalt tabati, või kes sealt lähedalt juhtus mööda minema.

Kahtlustati neid, kes näost kahvatud olid; neid, kes kangekaelselt silmad longus pidasid; neid, kes maakonnas sündinud, kus palju nõide teati olevat; neid, kel kombeks oli kiruda ja sagedasti „vanakurja“ nimetada; neid, kes haiget saades ehk piinapingil olles ei nutnud ega karjunud; neid, kes teistest kauem kirikusse jäid; neid, kel märgid ihu peal olid.

Oli eeluurimine lõpetatud, siis saadeti dokumendid täidesaatvatele — ilmalikkudele — võimudele, kes otsuse tegid, karistuse määrasid ja teostada lasksid. Kaebealune kuulati veel kord üle, vangistati — kui see juba varem polnud sündinud! — ning jäeti karistust ootama.

Nõiduses kahtlustatavate vahi alla võtmise viis oli täsmaliselt kindlaks määratud. Kuid paljud kohtu-uurijad kartsid nõidadesse puutuda, — nii suur oli üldine usk nõidade üliloomuliku võimu sisse.

Kõneldi juhtumistest, kus nõiad ainsa pilgu või liigutusega olid isegi timukad eluajaks vigaseks teinud või koguni surmanud. Loomulik et kohtu-uurijaid leidis, kes kaebealust nõida nähes hirmust lõdisedes põgenesid.

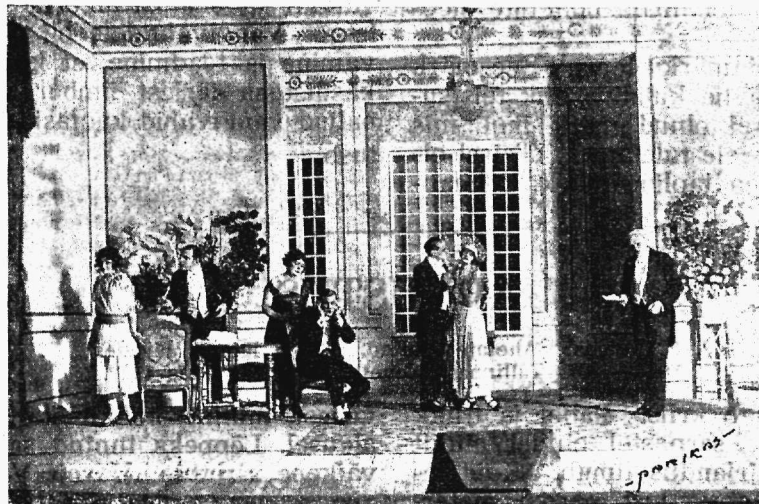
Keskaegne kirjanik jutustab, ühe nõiaprotsessi harutuse ajal kuulnud kohtunikud korstnas kära ja näinud äkki kamina kaudu mingisugust musta kääbust kohtusaali langevat. Kohtuni-

jate silma all võivad kurja teha, olles ühenduses kurjade vaimudega.

Vangistatud nõidade majad tuustiti hoolega läbi, otsides „kärnkonne, lapsekonte, haisevaid salve ja pulbrid ning muid sääraseid asju, millega nõiad tavalikult varustatud“.

Kaebealuste ülekuulamisel olid igasugu võtted lubatud. Isegi valetada tohtis kohtunik, et kaebealust tunnistama sundida. Kui kaebealune kõneleda ei tahtnud, öeldi harilikult, kaassüüdlased olevat juba kõik tunnistanud, seepärast ei maksvat enam salata. Ka mitmesuguste lubaduste varal võis kohtunik kaebealuse suud püüda avada; saatana-sulase suhtes ei tarvit-

Foto Parikas.

„Võrratu avantüür“.

Caillavet-Flers-Rey komöödia „Estonias“. Pilt 1. vaatusest.

kud põgenenud saalist — süütu korstnapühkija poisikese eest.

Nõida tohiti vahi alla võtta igalpool, isegi kirikus, mis muile kurjategijaile oli pelgupaigaks, kus neid puutuda ei tohitud. Paljus kohatis arvati, et nõiad jõudu ammutavad maapinnast, mille all teatavasti põrgutuld arvati lõõmavat; seepärast püüti neid maapinnast eraldada, õhku tõstes. Nõid paigutati korvi, mida kaks meest kepiga õladel kandsid! Teisal kisti nõidadel jalamaid riided seljast ja riietati nad särgiga, mis „ainsa päeva jooksul kedratud, kujutud ning õmmeldud“.

Iseenesest mõista, et igaüks püüdis hoida nõia puudutuste eest; ka nõia pilku kardeti. Usuti, ei nõiad ka kohtulaua ees ja õigusemõist-

senud ju lubadusi tõsiselt võtta ega täita. Oli täitsa seaduslik — kaebealust ükskõik mil kombel üle trumbata katsuda ja kõige häbemata pettuse abil teda rääkima sundida.

Kaebealune oli kohustatud vandega kinnitama, et ta tõtt kõneleb. Valetamisega võis ta süüdi ainult suurendada ja karistust raskendada. Mis kohtunikule lubatud, ei olnud seda kaebealusele kaugeltki!

Viimne abinõu kaebealuse kõnelema sundimiseks oli piinamine. Selle vahendi tarvituselevõtmise eel käisid jällegi teatud võtted. Peeti soovitavaks, enne kui kaebealune piinakambrisse viidi, seal kedagi lasta hirmsa häälega kisendada, et kaebealust eelmaigu varal hirmutada.

Ei aidanud kõik moraalsed vintsutused, siis pidi piinapink aitama.

Moraalseks piinamiseks oli kogu ülekuulamine. Kohtu-uurija toon vaheldus alatasa meelituste, lubaduste, kaastundeavalduste ja metsikute ähvarduste ning sajatuste vahel. Ülekuulamine kestis, kuni kohtunik väsis. Kohasemateks päevadeks nõidade ülekuulamise jaoks peeti suuri pühi ja eriti reedet. Kaebealuse kaela riputati kotike soolaga ja muude pühitsetud asjadega.

Ühtlasi uurisid kaebealuseid arstid-ekspertid kehalikult. Neil aeti habemenoaga kõik karvad ihult. Oldi arvamisel, et nõia ihukarvades osa tema võimust peitub. Samal ajal otsiti ihult nõiamärke. Sääraseks märgiks võisid olla loomulikud täpped või laigud ehk n. n. tundeta kohad, millede leidmiseks arstid kogu ihu torkisid nõeltega, hoolimata õnnetute meeltest valukisast.

Igal nõial pidi nõiamärk olema. See märk võis olla „jänesejala-jälje kujuline ehk teistsugune“. Kellegil naisel olnud märk ihul, mis kana- või tuvijalga meele tuletanud. Teisel olnud reie peal naelapea taoline märk, kolman-

dal olnud koerakujuline märk seljas. Märke olnud raske leida, sest need olnud vaevalt märgatavad.

Märkide otsimist toimetati äärmise met-sikusega.

Tundub vaevalt usutavana, et kõigist sää-rastest vaevamistest hoolimata korda ei läinud mõnda kaebealust kõnelema panna. Ometi olid säärased juhtumised õige sagedased. Et õnne-tuid kõnelema sundida, kasteti nad kuuma vette, mis pidi nende ihult pesema kõik „saatanlikud salvid ja võided“, ehk uhuti neid külma veega. Ei aidanud seegi, siis lõpetati ülekuulamine ja saadeti kaebealune vangimajja tagasi.

Siin ei jäetud kaebealust ial üksi, sest üksi olles võis nõid saatanaga kõnelema ja temalt uut jõudu paluda vastupanekuks. Seepärast valvati kaebealust alatasa kõige suurema hoo-lega. Vangivahtidele oli piinaks nõidade valvamine ja teadmine, et kurjadvaimud nõidade käsilistena järjest ümber vangimaja luusisid; paljud vangivahid kaotasid hirmu pärast mõis-tuse.

(Järgneb)

ARVUSTUS.

J. E. Meigas: Ahelatekandjad. Pildid läinud aegadest. 1905—1907. Tallinnas. Novella Loiki kirjastus 1922.

Kirjastuses valitseb kriis. Paber ja trükk on kallid. Arvaks, et sarnastel oludel ainult kõige väärtuslikum kirjandus ilmub. Kuid tegelikult just selle vastu. Just parem materjaal ei saa ilmuda. Igasugust rämpsu tuleb aga endiselt palju.

Näituseks käesolev J. E. Meigase raamatukene. Alguses üks lehekülg sissejuhatust, mis aga pisut tuttav tundub. Tõepoolest, see ongi katke ühest Fr. Tuglase päevakajast „Uudistes“ a. 1905. Meigas on ta oma firma all avaldand, õiget autorit nimetamata. Sellele järgneb kaheleheküljeline „Eessõna“, vist ainus materjaal, mis Meigase poolt tulnud. Raamatu sisuks on aga ühe Vene ajakirjaniku juhuslik kokkuvõte 1905—1906 a. karistussalkade tege-

vusest, milline kokkuvõte ilmus juba 1906 a. algusel. Lõppeks tuntud saksasõoja Rennikovi väikene kirjutus „Novoje Vremjast“.

Kas tõesti midagi sisukamat ei leidu 1905 a. kohutavate päevade kohta, kui need ajalehe kirjutused, mille kokkuseadmisel eriti veel toleageiseid tsensuuriolusid silmas on peetud? Kas pole meil ilmunud näituseks Jürissoni (M. Martna) „Punased aastad Eestis“ ja kas pole ka meie ajalehed hiljem sisukamaid materjaale selle aja kohta avaldanud?

Kuid mis jaoks end nende otsimisega vaevata? J. E. Meigas pusib midagi kokku, Novella Loiki kirjastab ja Eesti rahvas olgu nii lahke ning võtku vastu. T.

MONDASUGUST.

5000 dollarit metafüüsiliste nähtuste vaidlemata tõeksteegemise eest.

Viimasel ajal nii suureks kasvanud huvi üliloomulikkude asjade vastu tuleb küll ka sõjatagajärgede hulka lugeda. See huvi on Amerikas sama suur kui Euroopas. Poolehoidjad ja vastased kaitsevad seal nii kui meilgi ühesuguse visadusega omi vaateid. Lõppude lõpuks

vaieldakse ainult sellepärast, et ühed seda tõeks võtavad, mis teistele ainult meeltepett ehk koguni ettekavatsetud pettus näib

„Scientific American“ tahab siin selgust luua. Minevikus olnud juhtumisi ei võta ta arvesse. Tunnistusmaterjaalina maksab ainult see, mis peale tema poolt avaldatud üleskutset kindlaks tehakse. Sest kõige juu-

res, mis ennemalt olnud, on kahtlejal ikkagi õigus kahelda katsetetegija ehk vaatleja usaldusväärikuses „Scientific American“ tahab teid leida, mis asja objektiivselt ühel ehk teisel viisil valgustaks. Ta maksab 2.500 dollarit esimesele, kes teeb ühest vaimust päevapildi, mis vastab ajalehe poolt seatud tingimistele ja mille tema poolt otsustajateks määratud teadusmehed heaks kiidavad. Veel 2.500 dollarit määrab ta sellele, kes samadel tingimistel mingisuguse spiritistilise ilmutuse silmanähtavaks teeb. Puhihingelised nähtused, nagu telepatia, ja paljad häälekõlad, nagu koputamine, ei kuulu siia juure. Niipalju üleskutse eelteadetest. Otsustajateks määratud kohtunikkude nimed ja aeg, mille jooksul tõendusid nõutakse, antakse jaanuaris teada.

Kui vana on Hiina kunst?

Kui meie muuseumides Hiina kunsti tooteid imestame, siis teame sealjuures, et meil on tegemist kultuuriga, mis juba aastatuhandeid enne Kristust oma kõrguspunktil seisis ja oma põhijoontes muutmatuks on jäänud. Uuemad uurijad Hiina kunsti alal aga vaidlevad nendele väidetele vastu. Hiina kunst ei olevat sugugi nii vana ja ei olevat ka mitte rahvuslik kunst. Neid uusi vaateid kritiseerib ka Dr. Otto Jäkel'i töö Hiina kunsti arenemise kohta ühes etnoloogia ajakirjas. Jäkel töötas enne Berliini muuseumis, tutvunedes seal kõiksugu pronksvaasidega, toob oma töös mõtte esile, et Hiina pronksiajajärk algas alles peale Kristust. Vanemat aega tunnustavad vaasid Hiinas olla sinna väljast sisse toodud ja nendes võivat sumerlaste ja sküüti-hellenlaste omi ära tunda. Pronksi kultuur Hiinas võis alata ainult lõunaprovintside omandamisega, mis rikkad vase ja tina poolest. Need maad said aga Hiina omaks alles teisel aastajal peale Kristust. Nii võis siis pronksikultuuri algus olla kõige varem Hani-ajajärgus. Tõsine kunstitõus Hiinas, kus Hiina stiil välja arenes, oli Tangi-ajajärgus, — sellega siis seitsmendal aastajal. Jäkel arvab, et hiinlased on olnud suured meresõitjad, kellel ühendusi olnud Aafrikaga ja Mehhikoga, ja ta puudutab ka esimest sõitu Ameerikasse. Tema peab võimalikuks, et esimesed Ameerikasse minemad olid mongoollased, kes pääsesid sinna läbi Siberi ja Behringi lahe. Samuti usub ta ka laevasõiduühendusse Hiina ja Kesk-Ameerika vahel ammugi enne Kristust. Kõik need arvamised ja veel mõndagi tema tööst annavad muidugi võimalusi vastuvaidlemiseks, aga neil ei puudu ka alus.

Kõige kuumem temperatuur suvel

tohiks küll Death Valley's, Kalifornias, olla. Greenland Raneh'is on „Weather Bureau“ sealse „Borat-Kompanie“ga ühine ilmade vaatluskoht. See märkis täpisele termomeetriga, tarvitusele võttes igasugused etevaatusabinõud, 10. juulil 1913 a. varjus 56,67 kraadi Celsiuse järele soojust. Mahalangenud sademete kihi läbimõõt selles orus on läbistikkude ainult 50,8 mm.

Laste uni.

Dr. M. Gross'i järele (Lancet 1922, 5148) ei saa Inglise lapsed, kes algkoolis käivad, küllalt magada, iseäranis suvel, mil päevad pikad. Suurem osa vanemaid ei ole selgusel kahjulikkusest, mis selle asjaoluga kaasas käib. Dukes on kindlaks teinud, et laps peale sündimist tarvitab 23 tundi magamist, ühe aasta vanuses — 20 tundi, 2-aastaselt — 18 t., 3-aast. — 16 t., 4-aast. — 15 t., 5-aast. — 14 t., 6-aast. — 13 t., 7-aast. — 12½ t. ja 8-aastaselt 12 tundi; 17-aastaselt 10½ tundi.

Vene kordaläänud põhjamaade uurimisteedkond.

Põhjamaade teadus-kaubanduslikust uurimisteedkonnast osavõtjad on Moskva tagasi jõudnud. Nad on kolme aasta jooksul Valgemere rannadel ja maaalal Arhangelskist Kandalaki ja Onega laheni, niisama ka Kola poolsaarel (Kesk-Lapimaa) reisinud. Nende teaduslikud ja

majanduslikud andmed loetakse väga tähtsaks. Nii töid nad näituseks oluliselt parandatud Kola poolsaare kaardi ligi ja leidsid 15 seni tundmata mineraalsorti. Väga rikkalik on Valgemere loomastiku ja kauge-põhja taimeastiku kohta saadud materjal. Edasi leiti uus viis kalarasva saamiseks. Selleks kavatakse Põhja-Jäämere ääres suurt kalakonservivabrikut ehitada.

Miks on merevesi nii soolane?

Selle küsimuse üle, kust võiksid pärit olla need lõpmatud soolalahulga, mis merevees peibus, on teaduses palju mõtteid avaldatud, kuid ühtegi päris kindlat otsust pole teadlased selle kohta teinud. Ka see oletus, et meri on ammutanud oma soola merealustest soolalademetest, ei leidnud päris kindlat perioolemist. Nüüd hiljuti seadis üks Rootsi teadlane uue arvamise üles, mida ta uurimiste põhjal arvab kindlaks tegevat. Tema arvab, et mere vesi on oma soola saanud tulepurkskavatest mägedest.

On tähele pandud, et iga Vesuvi tulepurkskamise järele mägi kattub virvendava soolaveega. Seesama sünnib ka teiste tulepurkskavate mägedega maakeral. Lõuna-Aafrikas on nimelt üks mägi, mis enesest igapäev vähemalt 25.000 kilogrammi soola välja paiskab. Maakera varem as arenemise järgus oli tulepurkskavade mägesid hoopis rohkem, ja nende tegevus oli palju elavam kui praegu. Kui nüüd oletada, et viimasajad ja jõed suurema osa sellest soolast merde kandsid ja et see vast aastatuhandeid kestnud on, siis leiab ka see väide tõendust, et mere vesi tulepurkskavate mägede tegevuse tõttu nii soolane on. Et ettekujutus saada kõigest meres leiduvast soolast, on katsutud seda välja arvata ja jõutud arvamisele, et kui oleks võimalik kõike merevee soola kuivatada, siis saaks soolalahulga, mis oleks suur küllalt, et tervet maakera katta 55 meetri paksuse soola korraga.

Mis ajab enesetapmisele.

Missuguses vahekorras mitmesugused põhjused on, mis inimesi enesetapmisele viib, katsub üks Prantsuse statist 7000 ligemalt selgitatud enesetapmise põhjal kindlaks teha. Nagu igalpool ilmas, nii loomulikult ka Prantsusmaal, seisab enesetapmist põhjusena esimesel kohal rahapuudus. Sel põhjusel on 7000 enesetapjast 905 meest ja 511 naist surma läinud. Kodused mured on 728 meest ja 524 naist enesetapmisele ajanud, mis üllatavalt näitab, et mehed selles asjas palju tundelikumad on kui naised. Varanduse kaotused on enesetapmise põhjuseks olnud 322 mehe ja 233 naise juures. Mängu põhjusel on 300 enesetapmist ette tulnud, mõlema soo juures ühepalju. Enesetapmistel mille põhjuseks alkohol, jäävad naised küll meestest taha, kuid mitte nii palju kui ehk arvatakse. Vahekord on 208:283. Et armastumurede pärast enesetapmist juures, mille arv naistel 157 ja meestel 97, naistel ülekaal, ei ole nii imestustäratav kui see, et enesetapmistel haavatud autunde pärast naised meestest kaugel ees on. Siin tuleb 410 naise päale ainult 122 esitajat kangemast soost. Kui statistika tõesti küllaldaselt neid põhjusi uurinud on, siis oleks see tõenduseks, et naised auahnemad on meestest või vähemalt, et nende autunne palju kergemini haavatud saab.

Paksude maksu alla panemine.

Üks leidlik Inglise arst soovib ühes ajakirjas, et kõik paksud inimesed peaksid iga üleliigse rasva naela eest, mis nende kehadele koormaks, teatud summa maksma. See maksustamise vorm olla päris õiglane, sest ta puutub ainult neid, ja nõuab maksu neilt, kes seda maksta suudavad. ning on ka õnnistusrikas, sest ta nõuab tervet inimest, ja lõpuks on ta kasutoov, sest üleliigse rasvaga inimesi on palju. Normaalarstus, mis selle arsti poolt kodanikkudele lubatud, on 135 naela.

Kes sellest kaalust raskemad, peavad maksma: kuni 200 naelani — 12½ shillingit aastas, kuni 250 naelani 25 shillingit ja üle selle 7½ shillingit iga naela eest. — Rootsisis juba ongi linn, kes oma teatud kaalust üle kasvanud kodanikkudelt maksu võtab.

NALI.

Lugu hiidlasega.

Hiidlane tahab Vägeva jaamast Tallinna sõita ja küsib piletiluugi juures piletit.

„167 marka“, ütleb müüja.

„Pagan, kui kallis!“ arvab mees, „kas te ei annaks sajaviietümnega?“

„Siin ei tingita,“ vastab müüja.

„Nooh, ära ole nii uhke, ühti“, sõnab mees, „on neid teisigi, kes oskavad kaupa teha.“

Mees võtab pambu selga ja läheb Rakkesse, kus jälle piletit küsib.

„154 marka“, on siin vastus.

„No eks ma ütelnud!“ rõõmustas hiidlane ja ostis pileti.

Kokkuhoidmine. A. Elektrit kokku hoides läheme meie igal õhtul juba kanadega magama.

B. Meie läheksime ka, aga meil ei ole kanu.

Kaks telegrammi. Kuhu jäid palutud kümme tuhat marka südamlük tervitus sinu poeg.

Minu tasku südamlük tervitus sinu isa. —s.

Vahe. „Ma võtsin oma naise, sest et ta teistest naistest eraldus.“

„Mille läbi?“

„Ta oli ainukene naine, kes mind tahtis.“

„Poiss, kui sarnane sa oma isale oled!“

„Jah; seda ütlevad kõik. Aga ma ei saa sinna midagi parata.“

„Tohtri herra, ütlege mulle ausalt ja otsekoheselt, mis haigus mul on.“

„Ausalt ja otsekohe öeldud, pole teil mingit haigust. Olete lihtsalt laisk ega viitsi midagi teha.“

„Tänan! Ja nüüd nimetage haiguse ladinakeelne nimi, et mul oleks, mida kodus naisele ütelda.“

„Saage mu omaks, neiu Hilda!“

„Kui suur on teie sissetulek?“

„Umbes 100.000 aastas.“

„Seda jätkub ainult mu taskurättide ostmiseks!“

„Hea küll. Ootan, kuni teie nohu möödas.“

„Vabandage, kus on siin lähem kirjakast?“

„Pahemat kätt ümber nurga. Kerge leida: kastil on neljakordne maja küljes.“

Masinakirjutaja: „Ma lähen mehele, herra, ja nimelt luuletajale.“

Äriomanik: „Pagan võtku, siis tahate ära minna?“

Masinakirjutaja: „Oh ei, ma ei lähe mitte ära, aga ma tarvitan nüüd suuremat palka.“

Esimene jahimees: „Kas Hansen oli lõvijahil Aafrikas õnnelik.“

Teine jahimees: „Väga õnnelik! Ta ei kohtanud ühtegi lõvi!“

Auvääriline vanaherra: „Miks seisad sa siin külma käes, mu poiss?“

Väike poiss: „Praegu kukkus isa siit luugist alla auku!“

„Kuidas! Ja miks sa siis abi ei kutsu?“

„Ma ei tea, kas on see õnnetus, või katsus ta end võlgnikkude eest kõrvale hoida.“

Isegi kõige rängemad õnnetused on seotud kohutavate asjaoludega. Nagu kuulda, on sultan Konstantinoopolist lahkudes vähemalt 7 ämmast lahti saanud.

KIRJAVASTUSED.

Ja an Ago. Teie „vähenõudlikud“ luuletused jäävad avaldamata.

Evin Enges. Ons see luule, kui teie niisuguseid salme teete:

„Mõtted on rusutud,

Kinnised nooren rinnan.

Suve ilu on unustud,

Sügis ei ole mus hinnan.“

Keele-uuenduste tarvitamises ei ole teie järjekindel: viimase sõna seesütlevas on „n“ lõpp („hinnan“), eelviimases sõnas („mus“) aga „s“, mitte „n“.

M. J. „Eesti sõja lugu“ ei lähe.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väjaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Kõnetraat 17-54	MEESTERAHVA RÄTSEPAÄRI	Kõnetraat 17-54
TALLINN Rataskaevu tä. 14/4	M. ANDREESEN	TALLINN Rataskaevu tä. 14/4
Teatfan oma austatud tellijatele, et kohale on jõudnud kõik talve hooajaks tarvilikud riided.		

„Ugu“

on esimene kirjanduslik-teaduslik ajakiri, mis vaimiliselt ja majandusliselt kindlale alusele rajatud. Sellega on tema siju väärtuslikkus ja ilmutamise korralikkus kindlustatud.

„Ugu“

toob mitmesugijst lugemismaterjaali kõigilt kultuuri aladelt, jellepärast on ta huvitatu kõigile. Raastöölisteks on meie paremad kirjanitüd.

„Ugu“

on heade piltidega rikkalikult illustreeritüd.

Ilmub iga nädal.

Toimetaja: Kirjanik Ed. Hubel (Mait Metsanurk).

Wäljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus „Päevaleht“.

Tellimise hind 1 tuus — 120 marka

„ „ 2 „ — 240 „

„ „ 3 „ — 360 „

Üksik number 30 marka.

Talitus ja toimetus: Tallinn, Pikk tän. 2. „Päevalehe“ ruumides.

Soovitame lugemiseks:

W. Gerlach: Parlament.

Adm. Joh. Pitka: Minu mälestused.

O. Luts: Wähkmann ja Co.

J. Mändmets: Saatuse tujud.

A. Tammsaare: Poiss ja liblik.

A. Adson: Käsikiwi.

Ilmumas on:

H. Wisnapuu: Walitud wärsid.

M. Under: Pärisola.

M. Metsanurk: Taawet Soowere.

A. Saareste: Walitud Eesti rahwalaulud.

K. E. Sööt: Lapsepõlwe Kungla.

Koolidele:

Füüsika, I. jagu. M. Keskküla ja E. Maltenek.

Füüsika, II. jagu. M. Keskküla ja E. Maltenek.

Füüsika, III. jagu. M. Keskküla ja E. Maltenek.

Kaubateadus, I. A. Aljak.

Kaubateadus, II. „ „

Eestlaste Sugu. M. J. Eisen.

Fritjof. Norra rahwaeepos.

Lastele:

Jaunart Jauram. K. A. Hindrey.

Jaunart Jaurami jõngermannid. K. A. Hindrey.

Jõngermannide jandid. K. A. Hindrey.

Minu kodust. Jaan Lattik.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Eesti Kirjastusühisuse «Päevalehe»

**raamatu- ja kirjutus-
materjaalikauplus,**

Jaani tän. nr. 6, Krediid Panga majas,

soovitab rikkalikus valikus odavamate päevahindadega
oma mitmekesiselt täiendatud kaubaladust koolidele,
- - õpetajaile ja õpilaskonnale - -

raamatuid, kirjutusmaterjaale ja koolitarbeid,
riigi- ja seltskonnaasutustele kontoriraamatuid
ja kantseleitarvidusi ja jällemütjatele soodsam
matel tingimistel igasuõuseid sesooni kaupe.

~

Maitserikkad ilu- ja lihtpostpaberid,
kirjutuslaua õarnituurid ja nahakaubad,

~

Täielik ladu ilu- ja jutukirjandusest ja
kooli- ning teaduslikkudest raamatutest.

Müük en detail ja en gros.

Tellimiste vastuvõtmine kõikide väljamaa raamatute
- - ja ajakirjade peale. - -